

Interaktivní encyklopedie o vesmíru pro děti

BcA. Lucie Bindíková

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Digitální design
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **BcA. Lucie Bindíková**
Osobní číslo: **K14351**
Studijní program: **N8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design - Digitální design**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Interaktivní encyklopedie o vesmíru pro děti**

Zásady pro vypracování:

1. Rešerše
2. Analýza
3. Stanovení filozofie
4. Vypracování projektu
5. Zhodnocení projektu

- a) teoretická část v rozsahu 30 - 35 normostran textu
- b) prototyp nebo funkční model nebo fyzický model v měřítku 1:1, 1:2, 1:3, 1:5, 1:10 podle charakteru projektu a konzultace s vedoucím práce
- c) grafická prezentace v rozsahu minimálně 3,5 m²

Na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah diplomové práce: viz. Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz. Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. 2. vyd., rozš. Brno: Host, 2012, 308 s. ISBN 978-80-7294-813-0.

WRITTEN BY DR. DOMINIC WALLIMAN. *Professor Astro Cat's frontiers of space*. First edition. London: Flying Eye Books, 2013. ISBN 1909263079.

PRÁZOVÁ, Irena, Kateřina HOMOLOVÁ a Hana LANDOVÁ. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host, 2015. ISBN 978-80-7491-492-8.

WALKER, Sue. *Typographic Design for Children: The songs the letters sing: typography and children's reading*. The University of Reading Bulmershe Court: National Centre for Language and Literacy, 2005. ISBN 07049 98467.

MÜLLER-BROCKMANN, Josef. *Grid systems in graphic design: a visual communication manual for graphic designers, typographers and three dimensional designers = Rastersysteme für die visuelle Gestaltung: ein Handbuch für Grafiker, Typographen und Ausstellungsgestalter*. 8th ed. Zürich: Niggli, 2012, 176 s. ISBN 978-3-7212-0145-1.
Veškeré knihovnické fondy na území ČR a EU, webové stránky vztahující se k tématu a odborné časopisy

Vedoucí diplomové práce: MgA. Václav Skácel
Ateliér Digitální design
Datum zadání diplomové práce: 1. prosince 2015
Termín odevzdání diplomové práce: 13. května 2016

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
ačkanka

M. A. Bohuslav Stránský
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 13.1. 2016

LUCIE PINDÍKOVÁ *Lucie Pindíková*
.....
Jméno, příjmení, podpis

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

²⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce se zabývá problematikou dětské naučné literatury. V úvodu se seznamujeme s terminologií dětské naučné literatury a jak k ní přistupovat. V další části se zaměřuji na cílovou skupinou, začínající čtenáři a faktory, které je ovlivňují. V hlavní části je proveden průzkum a zmapování současné naučné literatury pro děti s konkrétními ukázkami. Závěr teoretické části patří zásadám grafického zpracování dětské knihy. Praktická část popisuje vznik mé knihy. Od počáteční inspirace, přes vývoj a zpracování až po samotné představení jednotlivých částí knihy.

Klíčová slova: děti, vzdělávání, kniha, literatura, ilustrace, typografie, vesmír, grafický design, encyklopedie, animace, rozšířená realita

ABSTRACT

This project deals with the complexities of educational children's books. The terminology of children's books is explained in the introductory section, with the second part focusing on the target audience – novice readers and the factors that influence reading. The core part contains thorough research of contemporary educational literature for children, including selected books serving as examples. The principles of children's book design are covered in the concluding section – from the process, production to the actual presentation of individual chapters.

Keywords: kids, education, books, literature, illustration, typography, space, graphic design, encyclopedia, animation, augmented reality

Prohlášení

Prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a je mým originálním autorským dílem. Všechny zdroje, literaturu a materiály, které jsem při zpracovávání používal nebo z nich čerpal informace, v práci řadně cituji a uvádím úplné odkazy na jejich zdroje.

Dále prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce MgA. Václavu Skácelovi za odborné vedení, připomínky a pomoc při hledání souvisejících materiálů.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 NAUČNÁ LITERATURA PRO DĚTI.....	13
1.1 Literatura pro děti.....	13
1.2 Naučná literatura pro děti.....	13
2 DÍTĚ JAKO ČTENÁŘ	15
2.1 Věk – vývoj dítěte.....	15
2.2 Žánry a genderové členění.....	15
2.3 Vizuální vjem.....	16
2.4 Dostupnost a povědomí o knihách.....	16
2.5 Rodinné zázemí.....	16
2.6 Co si děti myslí o čtení knih?.....	17
3 NAUČNÉ KNIHY PRO DĚTI A JEJICH PRODUKCE	18
3.1 Albatros.....	18
3.1.1 Výběr knižních ukázek nakladatelství Albatros	19
3.1.1.1 <i>Co ještě nevím.....</i>	19
3.1.1.2 <i>Dětská encyklopedie.....</i>	19
3.1.1.3 <i>Hledej s Bětkou.....</i>	20
3.1.1.4 <i>Jak se co dělá.....</i>	21
3.1.1.5 <i>Jak velbloud potkal t'avu.....</i>	21
3.2 Axióma.....	21
3.2.1 Ukázky nakladatelství Axióma.....	22
3.2.1.1 <i>Nina chce být rocková zpěvačka.....</i>	22
3.2.1.2 <i>Markétka a Míša na cestě kolem světa.....</i>	22
3.2.1.3 <i>Velká obrázková knížka o zvířatech.....</i>	23
3.3 Baobab.....	23
3.3.1 Publikace nakladatelství Baobab.....	25
3.3.1.1 <i>Počítání.....</i>	25
3.3.1.2 <i>Šmalcova ABECEDA.....</i>	25
3.3.1.3 <i>Noemova archa.....</i>	26
3.3.1.4 <i>Návštěva malé smrti.....</i>	26

3.3.1.5	<i>Romance</i>	26
3.3.1.6	<i>To je New York</i>	27
3.3.1.7	<i>Havětník</i>	28
3.3.1.8	<i>Jak zvířata spí</i>	28
3.4	Meander	29
3.4.1	Publikace nakladatelství Meander.....	30
3.4.1.1	<i>Silný jako medvěd</i>	30
3.4.1.2	<i>Poetický slovníček dětem v příkladech</i>	30
3.4.1.3	<i>Příhody matky Přírody</i>	31
3.4.1.4	<i>Princ a Princ</i>	32
3.4.1.5	<i>Holub Kolumb</i>	32
3.5	Běžiliška	33
3.5.1	Knihy nakladatelství Běžiliška.....	33
3.5.1.1	<i>Rekomando</i>	33
3.5.1.2	<i>Vynálezárium</i>	34
3.5.1.3	<i>Franta spadl blízko školy</i>	34
3.6	Labyrint	35
3.6.1	Ukázky knih nakladatelství Labyrint.....	35
3.6.1.1	<i>Velká kniha čůrání</i>	35
3.6.1.2	<i>Proč obrazy nepotřebují názvy</i>	36
3.6.1.3	<i>Hlava v hlavě</i>	36
4	GRAFICKÁ ÚPRAVA, ILUSTRACE A SAZBA KNIH PRO DĚTI	38
4.1	Knih	38
4.1.1	Formát a forma.....	38
4.2	Grafická úprava	39
4.2.1	Obálka.....	39
4.2.2	Ilustrace.....	39
4.2.3	Typografie.....	39
II	PRAKTICKÁ ČÁST	42
5	INTERAKTIVNÍ ENCYKLOPEDI E O VESMÍRU PRO DĚTI	43

6	INSPIRACE	45
	6.1 Cosmos: A SpaceTime Odyssey.....	45
	6.2 Professor Astro Cat's Frontiers of Space.....	45
7	NAVRHOVÁNÍ KNIHY	47
	7.1 První návrhy.....	47
	7.2 Vývoj výsledné knihy.....	48
8	VESMÍRNÁ PROCHÁZKA S VINCENTEM	50
	8.1 Formát a materiál.....	50
	8.2 Ilustrace.....	50
	8.3 Typografie.....	51
	8.4 AR a animace.....	52
	8.5 Výsledek.....	53
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
	SEZNAM OBRÁZKŮ	59

ÚVOD

Děti, vzdělávání, literatura. Tyto tři slova jsou podstatou této diplomové práce. Projekty, které se zabývají edukováním dětí a mládeže jsou v současnosti velmi žádané. Je to pochopitelné. Díky novým technologiím se nabízí nové možnosti, jak k učení přistupovat a zefektivnit ho. Je důležité vnímat vývoj, ale naopak je potřeba, abychom nezapomněli na přes staletí funkční tištěnou knihu a pracovali s ní. Technologie nás pohlcují a ovládají. Člověk by si měl tento fakt uvědomit a brát ho v potaz. Tato práce má za úkol seznámit čtenáře s tématem dětské naučné literatury a zjistit, jak o ní smýšlejí malí čtenáři, jaké knihy můžeme na trhu sehnat, co je na nich zajímavé a jak jsou graficky zpracované. Výsledek této práce by měl být stěžejní pro tvorbu mé encyklopedie o vesmíru.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 NAUČNÁ LITERATURA PRO DĚTI

1.1 Literatura pro děti

Pojem dětská literatura je definován jako literatura pro děti ve věku od 3 do 16 let. Toto věkové období je rozděleno do podskupin, kde se člení dle vývojové fáze dítěte:

„Literatura pro děti a mládež bývá dále dělena na literaturu pro recipienty mladšího (do 3 let) a staršího (3–6 let) předškolního věku, mladšího (6–10 let) a staršího (11–15 let) školního věku a literaturu určenou adolescentům. Jednotlivé etapy dětského čtenářství „zhruba odpovídají vývojovým stádiím dětské psychiky. Ovšem čtenářská vyspělost dětí se individuálně značně různí a vůbec se nemusí shodovat s jejich věkem biologickým.“¹

Smyslem literatury pro děti je zejména funkce edukativní, informační a výchovná. Postupem času se však tato literatura začala představovat jako estetická, v hlavní roli byla ilustrace a obrazový přednes. S funkcí souvisí i poslání, které by mělo být předáváno. V minulosti měla próza pro děti charakter ovlivňovat a ovládat. Podstatou bylo, aby se dítě chovalo poslušně a mělo úctu k dospělým, k církvi apod. Rozvíjet své schopnosti a myšlenkově růst nebylo vůbec prioritní. Knihy byly nezáživné, nudné. Dítě má však zcela jiné myšlenkové pochody, proto je třeba brát v úvahu to, že na rozdíl od dospělého člověka potřebuje jiný přístup. Při psaní a kreslení knih je třeba se do dítěte vcítit a respektovat určitá pravidla. Naopak je potřeba hlídat „zjednodušování“ na úkor pravdivosti informací a faktů.

1.2 Naučná literatura pro děti

Co je to naučná literatura? Naučná literatura pro děti je taková literatura, díky níž mohou děti získat nové informace ve všemožných oborech, nebo rozvíjí jejich osobnost. Naopak odborná literatura je typ textu, který slouží k prezentaci deklarativně přesných poznatků vědeckého charakteru získaných vlastním výzkumem nebo odvozených z dřívějších prací. Čtivost, poutavost nebo literární krása textu není hlavním cílem odborné literatury, přestože některá díla jimi, i za splnění definice odborné literatury vynikají.

Naučná kniha pro děti je kategorií, kde je potřeba dávat důraz na zábavnost a připoutání dětské pozornosti. Dětem se snažíme předat nějaké informace, a to v dítěti nemusí evokovat činnost, která by ho měla bavit. Nabídka knih je bohatá a různorodá zejména kvalitou

1 VAVRUŠKOVÁ, Zdenka. Má se literatura pro děti a mládež upravovat? [online]. Brno, 2006 [cit. 2016-04-29]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Vlastimil Válek, CSc.

zpracování nebo také po informační stránce. Je důležité zabývat se estetikou i kvalitním zdrojem informací, tyto dvě složky jsou podstatné pro další rozvoj dítěte.

Pojem naučná literatura je velmi rozsáhlý. Do této kategorie patří velké množství druhů a žánrů. Dle mého mínění zde může patřit i pohádka nebo bajka. Dítěti je nastolen příběh, ze kterého získá ponaučení či jiný poznatek. Seznamuje se tak s různými faktory, které by nemuselo bez zaobaleného příběhu pochopit. Samozřejmě to jde ruku v ruce s věkem dítěte.

Literatura, která přináší informace či znalosti, je pro děti zásadní a již od útlého věku může jedince přivést na cestu zájmu o určité odvětví. To, že děti v poslední době knihy moc nečtou, je zapříčiněno dostupností jiných médií – počítače, mobilní telefony, tablety. Proto je důležité, aby se k dětem dostávaly jen takové publikace, které mají kvalitativní hodnotu s faktory, které byly zmiňovány výše. Podstatné je seznámit se s tím, co dítě potřebuje a chce. Tyto faktory jsou nezbytnou součástí vcítění se a pochopení, po čem „zákazník“ touží, co by mu udělalo radost a co by chtěl číst.

2 DÍTĚ JAKO ČTENÁŘ

Seznámit se s cílovou skupinou, v mém případě s dětským čtenářem, je velmi podstatné.

Děti jsou od dospělého člověka rozdílní ve více faktorech. Děti se vyvíjí a jejich schopnost přijímat informace je v tomto věku velice vysoká a chtěná. Je proto důležité zaměřit se na potřeby dětí a zjistit, co je pro ně nejvhodnější a jak jim předat dané informace.

2.1 Věk – vývoj dítěte

Dítě drží první knihu v rukách již v prvních měsících života. Vnímá materiál, barvy, zvuky. V tomto případě nejde však o edukaci přijímáním informací z textu, nýbrž pouze o edukaci materiálovou a vjemovou. Následují však leporela a jednoduché obrázkové knihy, kde dítě začíná reagovat, rozpoznávat a spojuje si informaci s hlasem rodiče, který předčítá z knihy. Toto jsou opravdové začátky. Děti je třeba zaujmout, vytvořit pozitivní přístup k přísunu informací. V jednotlivých vývojových fázích je samozřejmě potřeba uvědomit si, co dítě aktuálně potřebuje a co je schopné zvládnout. Nebudu popisovat celkový vývoj, protože to pro tuto práci není důležité, jen je třeba si uvědomit celkový přístup a pochopit smysl naučné knihy.

2.2 Žánry a genderové členění

Dle knihy České děti jako čtenáři, která zaznamenává průzkum mezi dětmi ve věku od 6 do 8 let z roku 2014, zjistíme, že děti nejvíce čtou knihy pro zábavu. Díky časovému vytížení kvůli školním povinnostem jsou na druhém místě učebnice, následují komiksy, doporučená školní četba – beletrie. Na předposledním místě jsou knihy pro poučení a poslední místo obsadily noviny a časopisy. Co se týče žánrového členění knih, u malých dětí vedou pohádky a pověsti, další v pořadí jsou pak knihy o přírodě a zvířatech. Dále je třeba vnímat i pohlaví dětí. Chlapci čtou raději dobrodružné knihy, dívky naopak knihy o přírodě a zvířatech. Na dalších místech u chlapců dominují encyklopedie, komiksy a fantasy příběhy. U dívek jsou zastoupeny příběhy o dětech a mládeži, pohádky a pověsti. Další aspekt genderového rozdělení je ten, že dívky jsou většími čtenářkami než chlapci. Z tohoto průzkumu je zjevné, že naučná kniha je na druhém místě, díky povinné školní docházce. Děti se s touto formou literatury setkávají téměř každý den. Právě proto by učebnice měli v dětech podpořit smysl pro poznávání a udržet jejich pozornost. A proto si myslím, že vizuální podoba, funkčnost či originalita je jednou z nejdůležitějších prvků, ačkoliv učebnice jsou specifická sorta literatury a v mé práci se jimi nezabývám.

2.3 Vizuální vjem

„Pro děti v 1.– 3. třídě je při výběru knížky prvořadý vizuální vjem – důležitá jsou velká písmena, obrázky, tloušťka knížek (mnohostránkové knížky děti odrazují, jsou asociovány s delším čtením, a tím pádem i s větší námahou) obálka knížky včetně titulu.“²

Z této citace je vidno, že to, jak kniha vypadá, je pro dítě jeden z nejdůležitějších faktorů. Nicméně nemusí být pravidlem, že krásná kniha bude i funkční a kvalitní. Tyto informace je třeba brát v potaz při navrhování knih. Je velice důležité myslet na psychologické aspekty dítěte a na to, že je pro nás prioritní, aby udrželo pozornost a kniha mu přinášela zábavu. Což může zapříčinit i zajímavý text, avšak u naučné literatury pro menší děti je obrazový materiál dost podstatný.

2.4 Dostupnost a povědomí o knihách

Kde se dítě setkává s knihou? Nejčastěji se dítě setkává s knihou doma – jako dárek k narozeninám, nebo jí najde v rodinné knihovně. Další možnost je přímo v knihkupectví, které navštěvují převážně s rodiči či jinými příbuznými. Velké procento knih si děti půjčují mezi kamarády. Téměř polovina dětí si chodí půjčovat knihy do veřejné knihovny, třetina využívá školní knihovnu.

Děti jsou již od útlého věku ovlivňovány médii. Dobrý marketing zapříčiní touhu po konkrétní knize, avšak názor rodičů je takový, že kniha po zakoupení zůstane ležet a dítě o ní nejeví další zájem. Touha po četbě vzniká i jiným vjemem. Například filmovými či divadelními adaptacemi.

2.5 Rodinné zázemí

Pro malého čtenáře je velmi důležité, v jaké rodině vyrůstá. Rodiče, kteří jsou aktivními čtenáři, jsou pro děti vzorem a čtou více než děti z rodin, kde se čte málo nebo vůbec. Je to hodně ovlivněno i vzděláním rodičů. Právě tento faktor se povětšinou odráží i na dětech. Dospělí, kteří nemají zájem o informace, nepodporují nebo neinspirují děti k jejich samotnému vzdělávání. To znamená například i to, že pokud přijde rodič s dítětem do knihkupectví a dítěti se zalíbí nějaká kniha, byť už pouze jen podle obálky, rodič, který nemá vztah k četbě, zkontroluje cenu a dítěti odmítne knihu koupit. Nebo naopak rodič jako rádce

² PRÁZOVÁ, Irena, Kateřina HOMOLOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. České děti jako čtenáři. První vydání. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-492-8.

neumí dítěti vybrat správnou knihu. Místo zaměření se na obsahovou část vybírá mezi tituly, které jsou levné s odůvodněním, že kniha dítě brzo přestane bavit a nemá to tudíž větší smysl.

2.6 Co si děti myslí o čtení knih?

Fakt, že je čtení zábavné, si myslí 51% dětí ve věku od 6–8 let. V mladším školním věku děti neberou čtení jako ostudu, necítí se být jako knihomolové a nemají nálepku, že nejsou „cool“. To, že je čtení trapné se připisuje pouze 5% ze zkoumané skupiny dětí. Kniha tedy může být zábavou. 51% dětí je velké číslo. Musíme brát v potaz, že v dnešní době konkurují knihám jiné zábavné aktivity, jako jsou počítačové hry, filmy a televize, surfování po internetu, chatování na Facebooku a jiné prokrastinační záležitosti. Celá problematika dětského čtenáře je zajímavá a dle mého názoru velmi zásadní se o ní zajímat i nadále. Celkový postoj k médiu knihy je působivý. Napříč historií se kniha měla dávno vytratit a měla být nahrazena, ale papír a fyzická hodnota něčeho, co může dělat radost několika generacím po sobě, se nikdy nevytratí.

3 NAUČNÉ KNIHY PRO DĚTI A JEJICH PRODUKCE

Není důležité zabývat se podrobně historickým vývojem knih, mnohem důležitější je, zaměřit se na průzkum trhu. Tedy co nabízí i zahraniční produkce knih, zaměření se na jednotlivé knihy z pohledu grafického designu, ilustrace a formy. Jedná se o výběr nejznámějších nakladatelství, které se zaměřují na literaturu pro děti, nebo mají v nabídce netradiční, zábavné, neotřelé a alternativní knižní tituly pro malé čtenáře. Výběr jednotlivých ukázek má převážně informační či edukativní charakter, v některých případech i výchovný. Výběr titulů je dosti různorodý, snažím se zachytit co největší přehled v dětské literatuře. Nezapomínám se historickým průzkumem z toho důvodu, že není třeba zkoumat, jak vzniklo ono médium – kniha. Důležitější je prozkoumat trh, zaměřit se na knihy, kterými listovali rodiče či prarodiče a četli svým dětem. Zajímám se o současnou produkci, s čím se mohou setkat děti a rodiče v dnešní době. Tento průzkum je přínosný pro zjištění kladů a záporů, inspirace a uvědomění si, že v dnešní době to už nemusí být jen o masové produkci. Tato část je nezbytná k navrhování mé knihy.

3.1 Albatros

Albatros je nejstarším nakladatelstvím s největší produkcí dětských knih u nás. Bylo založeno roku 1949, tehdy po dobu dvaceti let neslo název Státní nakladatelství dětské knihy. Nyní se setkáváme s oficiálním názvem Albatros nakladatelství a.s. V současné době se průměrná produkce knih pohybuje okolo 110 knížek ročně. Jedná se o překladovou literaturu i o původní. Věkové rozmezí je specifikováno od 2 do 12 let.

Nabídka žánrů i autorů je široká: „Široké autorské i žánrové spektrum nabízí vedle zavedených autorů (např. Václav Čtvrtek, Hana Doskočilová, Josef Lada, Ondřej Sekora, Jan Werich, Jiří Žáček; Adolf Born, Zdeněk Burian, Zdeněk Miler, Helena Zmatlíková aj.) a evergreenů jako např. leporelo Polámal se mraveneček, příběhy s Krtkem, Mikeš, Malý princ, Děti z Bullerbynu atd. také současné autory české i zahraniční (Petra Braunová, Ivona Březinová, Alena Ježková, Radek Malý; Jindra Čapek, Renáta Fučíková, František Skála; Eoin Colfer, Jostein Gaarder, dvojice R. Goscinný – J-J. Sempé, Darren Shan, Jenny Nimmová, Hergé atd.). Albatros je dlouhodobým exkluzivním vydavatelem knížek Astrid Lindgrenové a příběhů Harryho Pottera J. K. Rowlingové pro území České republiky.“³ Nakladatelství Albatros spadá pod vydavatelský dům Albatros Media a.s. stejně jako nakladatelství B4U Publishing, Fragment a další.

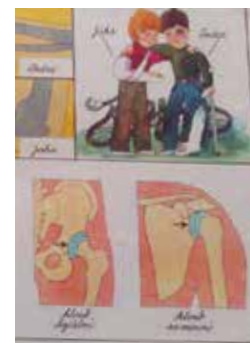
3 Albatros [online]. [cit. 2016-05-7]. Dostupné z: <http://www.albatros.cz/o-nas/o-albatrosu/>

3.1.1 Výběr knižních ukázek nakladatelství Albatros

V těchto podkapitolách se budu zabývat opravdu jen výběrem několika knih. V případě nakladatelství Albatros chci poukázat na knihy, které se produkovali před několika desítkami let, ale i současnou produkci knih. V mém zájmu je porovnat, jak kniha vypadala kdysi a jak vypadá teď. Co se změnilo a co je jinak.

3.1.1.1 Co ještě nevím

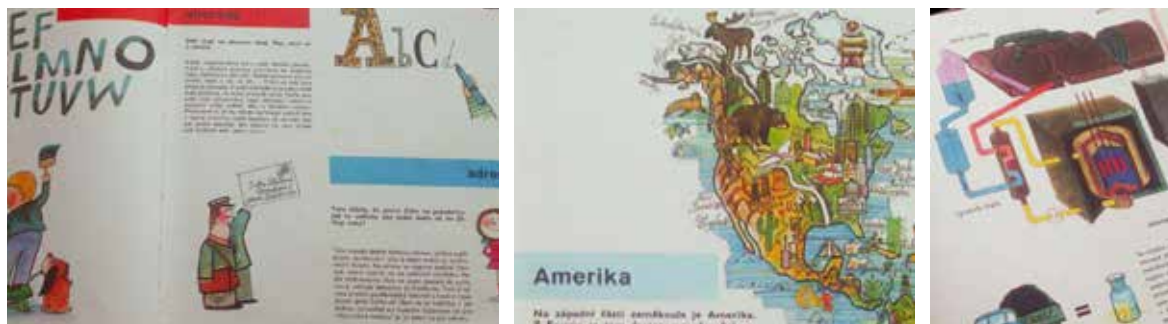
Kniha *Co ještě nevím?* je určena pro děti ve věku od 6 do 8 let. Je převzata z francouzštiny a v překladu vyšla roku 1990. Francouzští pedagogové a psychologové sledovali a posléze zapisovali nejfrekventovanější otázky, na které se děti ptaly a zajímaly je. Z toho pak zpracovali tuto knihu. Formát knihy není přehnaně velký, vychází z formátu A4. Vazba je šitá s pevnými deskami. Kniha je členěna na textovou část a obrazovou část, kde jednotlivé části nejsou přímo propojeny. Typografie není nijak zvlášť uzpůsobena dětskému čtenáři. Ani vizuální stránka není moc lákavá, ačkoli jsou ilustrace zpracovány příjemně. Tato kniha je pravděpodobně určena pro systém: rodič – čtenář, dítě – posluchač a pozorovatel.

Obr. 1: *Co ještě nevím* – ukázky knihy

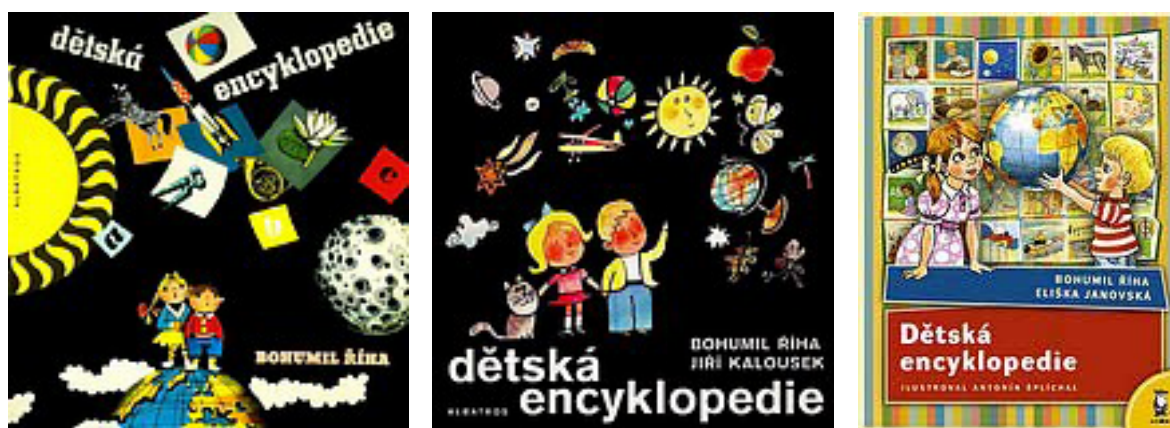
3.1.1.2 Dětská encyklopedie

Další zajímavá kniha, kterou dnes nalezneme v domácí knihovně, v antikvariátě, popřípadě ve veřejné knihovně je *Dětská encyklopedie* od Bohumila Říhy a Jiřího Kalouska. Poprvé byla kniha vydána již v roce 1959. Já se zabývám popisem vydání z roku 1985. Velice oblíbená encyklopedie díky hravému textu, který malého čtenáře informoval a nenudil. Říha se nebál opustit od strohé sdělovací formy, pracoval s alternativním výkladem. Knihu navrhoval přímo pro malého čtenáře, bral v potaz logické myšlení, představivost. Chtěl, aby čtenář toužil zjišťovat informace. Také zapojil humor, je totiž důležité, aby učení bylo zábava. I přes technologická omezení zpracování tehdejší doby je kniha nadčasová a tvoří tak výbornou pomůckou pro vzdělávání malých čtenářů.

Obr. 2: Dětská encyklopedie – ukázky

Naopak co mě zaráží, je srovnání všech tří vydání, s kterými se můžeme od roku 1959 setkat. Nejnovější verze byla vydána roku 2004 v nakladatelství Axióma a ilustrace a grafická úprava není vůbec nadčasová, ba naopak má nádech masové produkce a nepříjemného vzezření učebnice, kterou dítě nechce otvírat, natožpak číst.

Obr. 3: Dětská encyklopedie – srovnání obálek knihy

3.1.1.3 Hledej s Bětkou

Zástupcem knihy, kde platí heslo, že učení může být zábavou, je knížka Hledej s Bětkou. Tato kniha byla vydána roku 1988. Knížka z tlustého kartonu je spíše obrazová, přináší malému čtenáři vkusné ilustrace. Musí hledat předpřipravené fragmenty, s kterými se seznamuje díky popiskům. Ty pak hledá v dvojstránkové ilustraci ve stejné scénérii, jako v reálném životě. Dítě se tak neučí jen nové informace, ale trénuje i své smysly, postřeh.

Obr. 4: Hledej s Bětkou – ukázky z knihy

3.1.1.4 Jak se co dělá

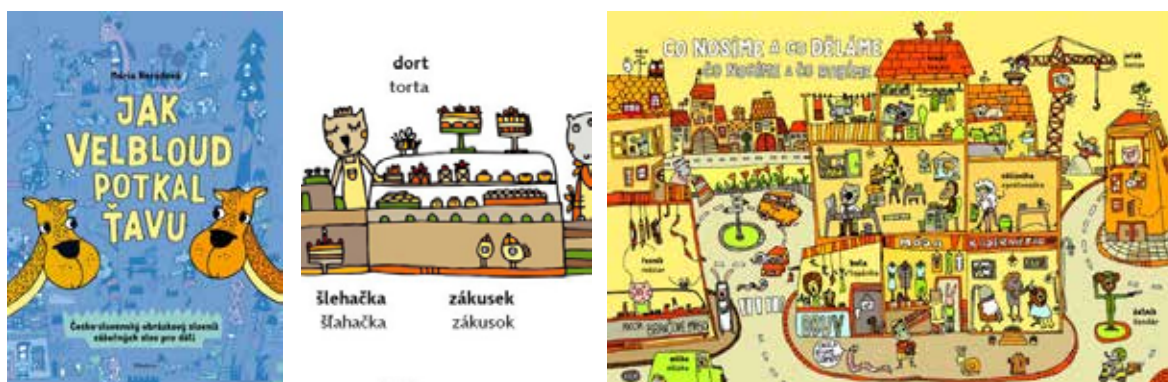
Pro srovnání chci zmínit i literaturu ze současné doby. Kniha *Jak se co dělá* má netradiční formát. Jde o šest velkoformátových rozkládacích map, na kterých je vysvětleno díky schematickým ilustracím, jak se co vyrábí a funguje. Další přístup jak znetradičnit práci s knihou a udělat jí zajímavější a kreativnější.

Obr. 5: *Jak se co dělá* – ukázky z knihy

3.1.1.5 Jak velbloud potkal ťavu

Mezi další příklady patří *Jak velbloud potkal ťavu*. Je to slovník česko-slovenských slov, který není výhradně určen jen pro malého čtenáře. Čeština i slovenština skrývají spoustu záluďných slov, které mladší generace neznají. Jde o nejběžnější výrazy z každodenního života doplněné skvělými ilustracemi. Autorkou knihy je Mária Nerádová, tato kniha je bakalářskou prací na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

Obr. 6: *Jak Velbloud potkal ťavu* – ukázky z knihy

3.2 Axióma

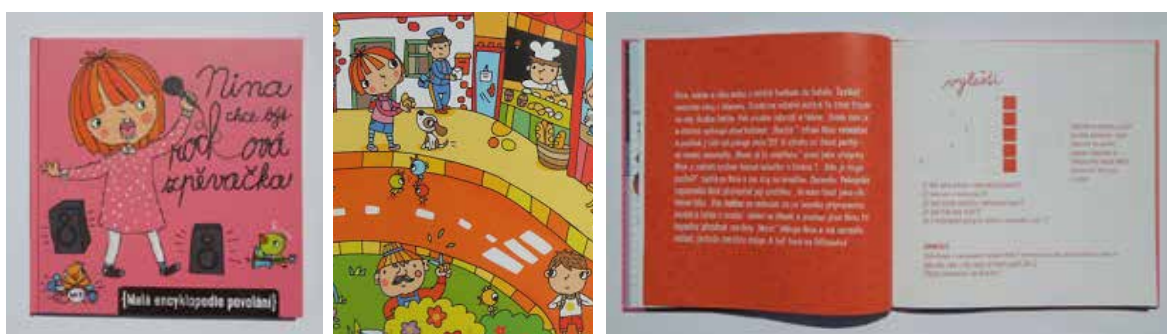
Toto nakladatelství vzniklo roku 1990, zaměřeno je především na původní českou literaturu pro děti a mládež. Jejich cílem je podpora domácí tvorby, reeditování dnes již už klasických děl a zpřístupnění tradiční české literatury. Jeden z faktorů vydávání starých titulů je

ten, že rodiče rádi dětem koupí to, co znají, co jim četli jejich rodiče, když byli malí. Proto zde není moc velký prostor pro nové autory a tituly. To, že se v nakladatelství Axióma zabývají reedicemi, není nic zlého, spíš je trochu zarážející, že se přizpůsobují texty současnému čtenáři, aby je pochopil smyslově i jazykově, to ale nikde neuvádí. Tudiž nejde o původní dílo, ale o dílo upravené. Může to být samozřejmě prospěšné, někdy ovšem může kvalita opadnout, každopádně je korektní vůči původním autorům tyto informace uvádět minimálně v tiráži.

3.2.1 Ukázky nakladatelství Axióma

3.2.1.1 Nina chce být rocková zpěvačka

Knihka Nina chce být rocková zpěvačka je určena pro malé i větší děti. Jde o knížku, která má dítěti představit různá lidská povolání. V částech, kde jsou jen obrazové materiály, může rodič dítěti vysvětlovat a povídat jen on, dítě není rušeno textovými pasážemi. Naopak pokud už je dítě starší a v knížce si čte, může se zabavit plněním úkolů například v podobě křížovky. Je to tedy taková „multigenerační“ kniha.

Obr. 7: Nina chce být rocková zpěvačka – ukázky z knihy

3.2.1.2 Markétka a Míša na cestě kolem světa

Markétka a Míša na cestě kolem světa je knížka, která dítě seznamuje s jinými kulturami, státy, lidskými rasami a národnostmi. Jde o první dětskou výpravu kolem světa. Opět je dominantní ilustrace s velkým množstvím detailů a vysvětlivek.

Obr. 8: Markétka a Míša na cestě kolem světa – ukázky z knihy

3.2.1.3 Velká obrázková knížka o zvířatech

Příkladem reeditování je kniha Velká obrázková knížka o zvířatech, která původně vyšla z rukou Mileny Lukešové a Bohumila Říky v roce 1987. Jde o encyklopedii, která děti seznamuje se zvířaty výstižnými obrázky a texty. Ilustrace a práce s typografií je velmi příjemná a netradiční, text a obraz jsou komplementovány jako celek, tedy není zde rozdělení na část textovou a část obrazovou.

Obr. 9, 10: Velká obrázková knížka o zvířatech – vlevo: stará a nová verze obálky, vpravo: ukázka dvojstrany z reediceované knihy

3.3 Baobab

Mezi nejznámější a nejkrásnější alternativní české nakladatelství, které se zabývá produkcí knih pro děti je nakladatelství Baobab. Jejich počátek je datován od roku 2000 v Praze. „Baobab je malé alternativní nakladatelství ilustrovaných knih pro děti a mládež. Věnujeme se vydávání původních textů a zajímavých překladů. Spolupracujeme s nastupující generací výtvarníků. Organizujeme a iniciujeme menší kulturní akce zaměřené na propagaci nekomerční literatury a divadla, pořádáme literární čtení a výstavy.“⁴ Jejich knihy zaujmou nejen děti, ale i dospělé. Já osobně nakupuji knihy tohoto nakladatelství často jen díky tomu, jak jsou krásné. Dělají jednoduše radost. Ilustrace a grafická úprava těchto knih je na vysoké úrovni, vizuální podstata je zde jeden z nejdůležitějších prvků. Výběr publikace z produkce nakladatelství Baobab je pro dítě vhodný, a pokud je člověk umělečtěji zaměřený tak i potřebný. V Baobabu selektují knihy do následujících skupin: Baohemia – původní knihy, které vydává samotné nakladatelství, Baosvět – převzaná obrazová kniha z celého světa, Big Bao – náročnější knihy, romány, určené pro větší čtenáře, Mi. Mo – téma dětství – pro děti i pro dospělé, 131/2 – knihy pro mládež a dospívající. Dle věku kategorizují ve skupinách od 0–3 let, 4–7 let, 8–12 let a 13+.

4 Nakladatelství Baobab [online]. [cit. 2016-05-03]. Dostupné z: <http://baobab-books.net/>

Kvalita knih je potvrzena i tím, že (ne)jen letos se umístily knihy nakladatelství Baobab na všech prvních pozicích v soutěži Nejkrásnější české knihy roku 2015. První místo vyhrála kniha s názvem *Žvejkačky*, autorkou je Marka Míková. Nakladatelství Baobab se odlišuje od konkurence i netradičním zpracováním knih, což tato kniha dokazuje. Vypadá jako jeden velký balíček žvýkaček v plastickém obalu. Netradiční formát zaujme nejen dětského čtenáře, ale i oko zákazníka při výběru knih v knihkupectví. Nejen obrazový materiál, formát či text jsou na vysoké úrovni ale i technologické zpracování publikací je zvládnuto na výbornou. Použití savých recyklovaných papírů není jednoduché potisknout, avšak péče a snaha dosahovat nejlepší produktů je zde hodně vidět.

Obr. 11: *Žvejkačky*

Poslední část, kterou věnuji nakladatelství Baobab je Tabook. Jedná se o Festival dobrých nakladatelů v Táboře. Pořadatelé jsou Juraj a Tereza Horváthovi. Letos na podzim můžeme očekávat již pátý ročník. O co se jedná? Je to několikadenní festival zabývající se literaturou v malém nákladu či alternativnějších, umělečtějších publikacích nebo literaturou pro děti. Svou práci zde prezentují česká a světová nakladatelství, ilustrátoři, grafičtí designéři a spousta dalších. Pro diváky je připraven bohatý program od výstav, divadelních představení, přednášek, workshopů až po hudební koncerty.

Obr. 12: Festival Tabook

3.3.1 Publikace nakladatelství Baobab

3.3.1.1 Počítání

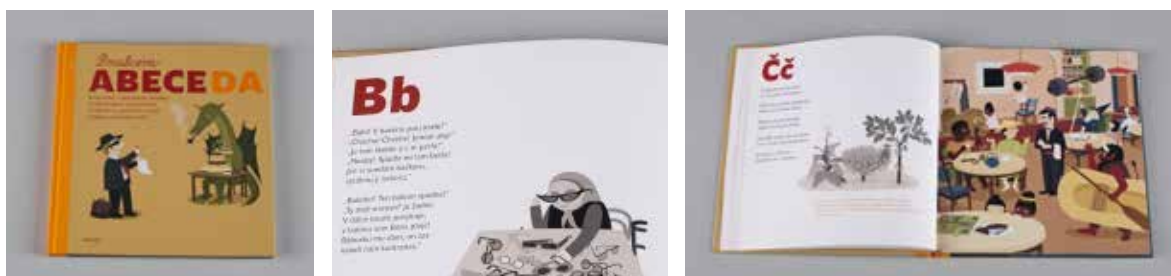
Netradiční přístup k formě knihy Počítání od finské výtvarnice Aino–Maiji Metsoly přiláká nejedno dítě. Kniha je určena těm nejmenším dětem od 2 let a slouží k pochopení a učení se počítat. Kniha se vyznačuje působivou ilustrací, která dohromady s odklápěcími okénky tvoří interaktivní prvek, který pomáhá k zajímavějšímu či zábavnějšímu učení. Tímto efektem je připoutaná pozornost dítěte.

Obr. 13: Ukázky knihy Počítání

3.3.1.2 Šmalcova ABECEDA

Jak děti seznámit s abecedou novodobě zjistíme v knize Šmalcova ABECEDA od Jiřího Dvořáka, Markéty Šimkové, Petra Šmalece a Radka Malého. „Poznávat roztodivný svět skrze Abecedu se děti učily odedávna. Sekorovy štafličky coby A a Bábu břichatou si při psaní velkých liter vybaví nejedni z nás. Petr Šmalec konečně nabízí novou verzi.“ Kniha přináší malým čtenářům nové obzory vtipnou ilustrací a textem. Pro větší zábavu na každé stránce čeká hádanka, která rozvádí daný příběh nebo téma.

Obr. 14: Ukázky knihy Šmalcova ABECEDA

3.3.1.3 Noemova archa

Obrázková knížka Noemova archa od Terezy Říčanové vypráví starodávný biblický příběh. Originální a osobitý přístup autorky vytváří z knihy umělecké dílo. Ilustrace jsou opravdu propracované do detailu. Svérázný způsob, jak podat a vysvětlit dítěti děj tohoto příběhu. Kniha je doplněna o ručně psané/kreslené popisky děje. Text je krátký, podstatná je obrazová část.

Obr. 15: Ukázky knihy Noemova archa

3.3.1.4 Návštěva malé smrti

Jak dětem vysvětlit různá tabu? Nejjednodušší cestou, jak seznámit dítě například se smrtí je pomocí této krásné knihy Návštěva malé smrti od Kitty Crowther. Jde o příběh malé smrti, která je nešťastná. Všechny, koho potká, jsou z ní smutní a nešťastní. Všechno se změní, když si přijde pro Evelínu. Ta jí totiž s radostí přivítá. Autorce nedělá problém podat dítěti citlivé téma smrti tak, aby ho dokázalo pochopit a nemělo z toho traumatický zážitek.

Obr. 16: Ukázky knihy Návštěva malé smrti

3.3.1.5 Romance

Další ukázka je z dílny francouzského ilustrátora, grafika a tvůrce autorských komiksu a obrazových knih Blexbolexe, která se jmenuje Romance. Jde o obrázkový příběh, kdy každá strana nabízí podněty pro domýšlení vlastních příběhů. Je to rytířské dobrodružství o

lupičích, únosu princezny, válce, kterou rozpoutala zlá čarodějnice, a statečném cizinci. Jde o skoro tři sta stran ilustrací a příběhů. Kniha je zajímavá jejím zpracováním, je tisknuta sítotiskem a doplněna neonovou oranžovou barvou. Je to netradiční krásná kniha pro malé, ale rozhodně i velké čtenáře.

Obr. 17: Ukázky z knihy Romance

3.3.1.6 To je New York

Přes New York se vrátíme zpátky do Česka, respektive k českému autorovi Miroslavu Šaškovi. Ten nakreslil a napsal sérii knih o hlavních či významných městech jako konkrétně tuto: To je New York. Jde o představení místa, vypíchnutí symbolických prvků, které jsou pro místo typické. Seznámit tak čtenáře s městem i na dálku a bez cestovního pasu. „A jak kupují knihu o New Yorku Newyorčané? Psal mi Ivan Herben, že se jí tam v prosinci prodávalo 600 kusů denně. A Ivan se moc zlobil, že musel zběhat půl New Yorku, než sehnal tři kousky.“⁵ Je to působivá kniha s velkoformátovými ilustracemi, které zachycují podstatu a energii místa.

Obr. 18: Ukázky z knihy To je New York

5 Baobab [online]. In: . [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://baobab-books.net/je-new-york>

3.3.1.7 *Havětník*

A teď zase pro změnu něco ze světa „zvířat“, přesněji havěti. „Vši, blechy, roztoči, čmeláci, holubi, faraoni, žravé housenky a jiný neřád, hmyz a plísně, cizopasníci a různé další nechutné potvory, které nikdo nemá rád, a přece tu jsou. Všechny mají své příběhy, některé jsou dokonce užitečné, jiné nakonec i obdivuhodné... tak proč se o nich pro děti nikdy nic nepíše? Díru v informacích pro děti, které jsou spíš na ty encyklopedie, i pro rodiče, které baví číst dětem před spaním, učitele přírodopisu, kteří nechtějí jen psát na tabuli, i čtenáře, kteří neztrácejí zvědavost, se rozhodl opět zcela po svém zaplnit Jiří Dvořák. Z vyprávění o životě potvor a havěti mu pod perem vznikl poetický a zábavný svět plný neuvěřitelných dobrodružství, který pobaví, potěší a leckomu zalátá díru ve vědomostech.“⁶ Autorem je Jiří Dvořák, který pracuje s originálním žánrem encyklopedie příběhem. Kniha je doplněna o příběhy, básně, bajky a nejrůznější filozofické či vědecké otázky. O ilustrace se postarala Daniela Olejníková, která je jedna z nejzásadnějších ilustrátorů nové generace. Netradiční je použití linorytu pro ilustrace a podpoření této grafické techniky je i barevnost, která vytváří dojem retri. O grafickou úpravu a typografii se postaral Palo Bálik. Kniha získala druhé místo v soutěži Nejkrásnější české knihy roku 2015, což potvrzuje její kvalitu a poslouží i pár generacím do budoucna.

Obr. 19: Ukázky knihy *Havětník*

3.3.1.8 *Jak zvířata spí*

Poslední kniha, kterou představím z dílny nakladatelství Baobab je dle mého názoru jedna z nejkrásnějších knih *Jak zvířata spí*, kterou napsal Jiří Dvořák. Ilustrace nakreslila absolventka pražské UMPRUM Marie Štrumpfová. Je to atlas spících zvířat, který se formátem vzdáleně podobá klasickým leporelům. Kniha je hypnotizující velkými dvojstránkovými ilustracemi, je zde prostor pro vlastní invenci a otevírá otázky typu: „Proč zvířata spí?“ „Proč spí lidé?“ Je to taková zvířecí ukolébavka pro lidi. Tato kniha byla oceněna v soutěži

⁶ Baobab [online]. In: . [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://baobab-books.net/havetnik>

Zlatá stuha 2014 jako výtvarný počín roku a jako Nejkrásnější česká kniha roku 2015 v kategorii Literatura pro děti a mládež se umístila na 3. místě.

Obr. 20: Ukázky knihy Jak zvířata spí

3.4 Meander

Dalším literárně alternativním počinem pro děti je nakladatelství Meander, které vzniklo roku 1995 v Praze. Jejich produkce se zaměřuje na autorské knihy pro děti a mládež. Jedná se o umělecká díla v podobě knih, leporel a komiksů. Jde o české i zahraniční autory začínající ale naopak i legendárních jako jsou například Václav Havel, Magor, Petr Nikl a Radek Malý. V nakladatelství rozdělují knihy do tří edic: Modrý slon, Pražské legendy a Pro Emu. Modrý slon je umělecká edice, kde je prvních sto výtisků signovaných a očíslovaných autory a výtvarníky. Tyto knihy vychází v češtině, někdy i angličtině. Mimo jiné tato edice nakladatelství Meander proslavila, díky kvalitě a smyslu vytvářet knihu jako umělecké dílo. Pražské legendy nejsou jen pro nás Čechy, ale vydávají se i v cizojazyčných mutacích. V edici Pro Emu nalezneme kvalitní český i zahraniční komiks. Knihy nakladatelství Meander jsou členěny ve věkových skupinách: 0–3 let, 3–6 let, 6–9 let, 9–12 let, 12–15 let a 15+. Nabídka je tedy široká a jak píšou v samotném úvodu na jejich webových stránkách „...knihy pro děti, dětské knihy pro dospělé a komiksy pro všechny...“.⁷

Meander mimo jiné pořádá i festival s názvem Děti, čtete? Jedná se o literárně-dramatický festival pro děti a jejich rodiče, který se odehrává 1. 6. na Den dětí. Nakladatelství chce přiblížit veřejnosti – dětem i rodičům – jak může být literatura krásná, užitečná a zábavná.

⁷ Meander [online]. In: . [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://www.meander.cz/meander>

Nabídka programu obsahuje i divadelní představení, výtvarné dílny, besedy, výstavy a samozřejmě autorská čtení.

Obr. 21: Festival Děti čtete?

3.4.1 Publikace nakladatelství Meander

3.4.1.1 *Silný jako medvěd*

Pro nejmenší čtenáře je určena celostránková obrázková knížka *Silný jako medvěd* od německé výtvarnice Katrin Stangl. Jednoduchá kniha má dětem pomoci vysvětlit přirovnání lidských vlastností na zvířatech. Ilustrace hrají výraznými barvami, ty jsou doplněny jednoduchým slovním spojením, které vyjasňuje konkrétní ilustraci. Knihu ve spolupráci s nakladatelstvím Meander přeložily žákyně 2. A ze Základní školy Antonínská v Brně.

Obr. 22: Ukázky z knihy *Silný jako medvěd*

3.4.1.2 *Poetický slovníček dětem v příkladech*

Poetický slovníček dětem v příkladech napsal Radek Malý a ilustroval Daniel Michalík. Knižka má za úkol dětem pomoci s vysvětlením pojmů jako je sonet, kaligram, limerick anebo eufonie. Autor vychází z vlastních zkušeností, kdy pracoval na čítankách pro základní školy. Informace jsou předávány formou básní, také zde nalezneme praktický úkol k pochopení daného hesla. Takže nejen teoreticky, ale i prakticky.

Obr. 23: Ukázky z knihy Poetický slovníček dětem v příkladech

3.4.1.3 Příhody matky Přírody

Další knižní příklad nakladatelství Meander se jmenuje Příhody matky Přírody. Jde o sedm příběhů či moderních pohádek, které vypráví o tom, jaká příroda vlastně je, ale vůbec ne tak, jak bychom očekávali. „Příroda vypadala jako taková zanedbaná vesnická tetka, vlastně tulačka, která žila v lese a vůbec, kde se dalo. Spávala na mezích, pod širokými stromy, občas v medvědíh brlohu a je téměř jisté, že kdyby už tehdy byly v lesích krmelce pro lesní zvěř, spávala by i tam. Z jedné boty jí čouhala suchá tráva, druhá noha byla bosá. Z jedné strany voněla po fialkách, z druhé po králičím bobku. Na hlavě měla neforemnou květovanou hučku a na ní bylo ptačí hnízdo. Taková to byla divná osoba.“ Netradiční přístup vypravování pobaví děti ale i dospělé. Autorem knihy je Radek Malý, knihu ilustrovala Nikola Hoření.

Obr. 24: Ukázky z knihy Příhody matky Přírody

3.4.1.4 Princ a Princ

Zástupce knihy s netradiční tematikou vztahu homosexuálního páru je pohádka *Princ a Princ*, kterou napsal nizozemská spisovatel Stern Nijland a ilustrace k příběhu doplnila ilustrátorka Linda de Haan. Kniha s touto tematikou je u nás přelomová a tím i výjimečná. Slouží k tomu, aby děti měly v podvědomí, že je normální, že se mají dva lidé stejného pohlaví rádi. Kniha je doplněna o výrazné ilustrace, takže mimo výchovný počín je i velice artová. V Nizozemí tato útlá knížka vyšla již roku 2000 a je určena pro děti od 3–4 let.

Obr. 25: Ukázky z knihy *Princ a Princ*

3.4.1.5 Holub Kolumb

Poslední kniha, kterou chci představit a patří mezi mé nejoblíbenější, je dobrodružný příběh s názvem *Holub Kolumb*. Kolumb je vysloužilý poštovní holub. Jednoho dne pozná slavicu Edith a okamžitě se do ní zamiluje. Ta však patří operní pěvkyni, která cestuje se svým turné po celém světě. Kolumb proto proletí křížem krážem, aby jí našel. Přitom potká nespočet jiných ptáků a pozná spoustu nových zemí a kultur. Příběh připomíná zamilovanou road movie, ale s naučným podtextem. Atlas ptáků s cestopisným průvodcem je jako bonus. Příběh napsala Emma Pecháčková, výtečné ilustrace nakreslila Petra Josefina Stibitzová a graficky upravila Anežka Hrubá Ciglerová.

Obr. 26: Ukázky z knihy *Holub Kolumb*

3.5 Běžiliška

Další z malých nakladatelství, které určitě musím zmínit je Běžiliška. Je to nakladatelství, které se zabývá především originalitou a kvalitním výtvarným, řemeslným i textovým zpracováním. Nesnaží se o masovou produkci, ba naopak o kvalitní jedinečné exempláře, které jsou však vyladěny do posledních detailů. Na knížkách se pracuje dohromady v týmu redakce a autorů, což se ve velkém nakladatelství neděje, nýbrž na to není čas ani prostor. Právě proto jsou tyto knihy jedinečné, ale ve výsledku se snaží o to, aby byly knihy dostupné pro co největší množství lidí. Důvodem je i tvorba kvalitních tradičních ručně lepených leporel, které se v dnešní době přestávají vyrábět kvůli pracné realizaci. Velmi mě oslovilo posláním a záměrem nakladatelství Běžiliška, které je uvedeno na jejich webových stránkách: „Naším cílem není ani masová produkce založená na laciné líbivosti, ani exkluzivní umělecká produkce určená labužníkům – chceme vydávat knihy pro nejširší spektrum čtenářů a chceme to dělat poctivě. Vlastně náš přístup rezonuje s přicházející touhou veřejnosti po kvalitních potravinách – v tomto přirovnání nechceme prodávat ani napodobeninu Coca-coly, ani nejvybranější sorty lanýžů, ale dobrá rajčata a chleba. V tržním prostředí je ovšem s takovým přístupem obtížné, zvláště v knižní produkci, uspět a neprodělat poslední košili. Nechceme přistupovat ke kompromisům v kvalitě našich titulů a tak je jedním z nepominutelných rysů nakladatelství fakt, že pracujeme především pro radost – autoři pracují za honoráře, jež nejsou horentní a jiní spolupracovníci docela zadarmo. Nečekáme, že zbohatneme, ale chceme se přičinit o trochu lepší (knižní) svět.“⁸ To, že to v nakladatelství Běžiliška myslí vážně, je dosvědčeno množstvím úspěchů v literárních a ilustračních soutěžích. Kniha Vynálezárium získala letos rovnou dvě ocenění. První v soutěži Zlatá stuha a druhé v Magnesia Litera pro děti a mládež. Ve Zlaté stuze získala ocenění i kniha Kuba Tuba Tatubahn.

3.5.1 Knihy nakladatelství Běžiliška

3.5.1.1 *Rekomando*

Netradiční formát knihy Rekomando, která je vlastně leporelem, po poskládání poštovním balíkem. Forma je spjata s dějem a vytváří tak nejen dobrodružný příběh, ale i dobrodružné čtení. Příběh je postaven na balíku, který dětem poslala babička. Když leporelo poskládáme, zvenku funguje jako onen balík do béžova zbarvený, můžeme zjistit, kudy všude cestoval a koho potkal. Vnitřek je pak plný babiččiných dárků a dobrodružství doplněných

⁸ Běžiliška [online]. In: . [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: <http://beziliska.cz/beziliska>

výrazně barevnými ilustracemi. Tento výtvarně-literární počín získal nominaci na Zlatou stuhu 2016 a byl vybrán do katalogu Nejlepší knihy dětem 2014/15. Autorem je Robin Král a úžasné ilustrace ztvárnila Nikola Logosová.

Obr. 27: Ukázky z knihy Rekomando

3.5.1.2 Vynálezárium

Jíž výše zmiňovanou knihou je Vynálezárium, které je plné vynálezavých básní a slovních hříček. Barevnost je zde omezena pouze na červenou, žlutou a černou. To vůbec nevádí, protože forma je vyplněna různými grafickými „výmysly“. Autoři si hráli s formou textu. Kombinace básnických forem a kompozice ilustrací spolu s typografií vytváří důmyslné a zcela neotřelé zpracování. Na projektu pracovali Robin Král jako autor veršů, ilustrátorka Jana Hrušková a grafická designérka Zuzana Brečanová.

Obr. 28: Ukázky z knihy Vynálezárium

3.5.1.3 Franta spadl blízko školy

Miniaturní knížečka Franta spadl blízko školy je ilustrovaný příběh malého kluka Františka, který zjistí, že v nemocnici nemusí být nuda a dokonce se tam i něco naučí. Jednoduché představení nemocničního prostředí pro malého diváka. Napsal Robin Král, veselými ilustracemi doplnila Tereza Vostradovská.

Obr. 29: Ukázky z miniknihy Franta spadl blízko školy

3.6 Labyrint

Nakladatelství Labyrint je mimo jiné i kulturní revue. Knihy vydává již přes dvacet let, a to především kvalitní beletrii českou i překladatelskou – převážně německou, prózu, knihy o umění a komiksy. Konkrétně dětskou literaturu vydává v edici Raketa. Mimo jiné pro děti vydává i časopis se stejným názvem Raketa. Jde o časopis, na kterém spolupracují zdatní ilustrátoři, grafičtí designéři a redaktoři. Každému číslu se věnují hodně času, 48 stran plných příběhů, komiksů, her, úkolů, vystřihovánek a jiných zajímavostí. Podtitul nejen časopisu Raketa ale i edice Raketa zní – „Časopis pro děti chytrých rodičů“⁹ Jde o nadsázku a nemá se brát moc vážně, ale ve výsledku jde o to, že rodičům není lhostejné, jaká literatura se k jejím dětem dostane.

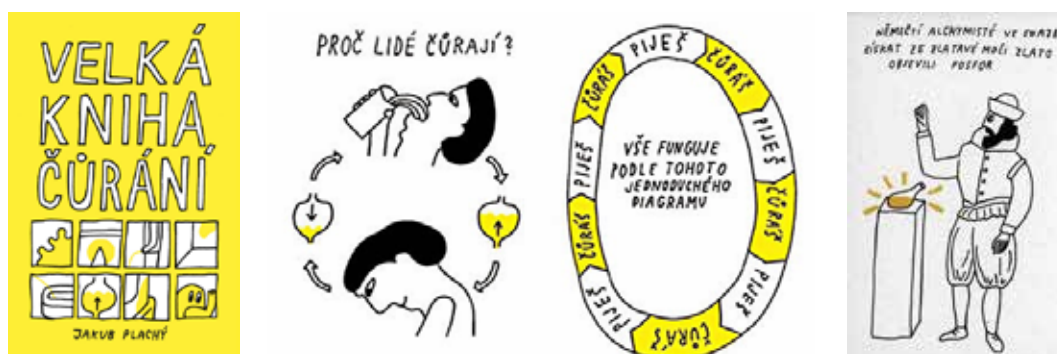

Obr. 30: Ukázky z časopisu Raketa

3.6.1 Ukázky knih nakladatelství Labyrint

3.6.1.1 Velká kniha čůrání

Kreslená encyklopedie pro malé i velké je anotace knihy Velká kniha čůrání od ilustrátora Jakuba Plachého. Tuto knihu je těžké zařadit, někde se uvádí naučná literatura, někde zase humorná. Dostaneme odpověď na všechny naše otázky ohledně čůrání. Vtipná encyklopedie, která pobaví děti i rodiče. Ale pozor, málem by člověk přehlédl, že se v knize dozvíme jen o čůrajících klucích, snad to není diskriminace!

Obr. 31: Ukázky z Velké knihy čůrání

⁹ Raketa [online]. [cit. 2016-05-9]. Dostupné z: <http://www.raketa-casopis.cz/o-nas.html>

3.6.1.2 Proč obrazy nepotřebují názvy

Další moudrá kniha nakladatelství Labyrint zpřístupňuje malým čtenářům svět umění. Kniha Proč obrazy nepotřebují názvy je určena přesně pro ty, kteří jsou ztraceni v galerii umění a nevědí, co si mají myslet o věcech kolem sebe. V knize se malý čtenář nedozví jen o rozlitých barvách a divných šmouhách na plátně, a že se tomu říká abstraktní umění, ale seznámí se i s prostředím galerie a muzea a pochopí, jaký je mezi nimi rozdíl. Publikace se snaží představit dějiny výtvarného umění nenásilně, snadně a zábavně. Kniha je doplněna o přehledný rejstřík slavných umělců a jejich uměleckých děl.¹⁰ řekl o knize vizuální umělec Krištof Kintera. Knihu stvořili Ondřej Horák spolu s Jiřím Frantou a získala nominaci na cenu Magnesia Litera.

Obr. 32: Ukázky z knihy Proč obrazy nepotřebují názvy

3.6.1.3 Hlava v hlavě

Poslední publikace, která je opět originální a neokoukaná je knížka Hlava v hlavě od Davida Böhma a Ondřeje Buddeuse. Získala ocenění Magnesia Litera v kategorii kniha pro děti, Zlatá stuha 2014 a také získala titul nejkrásnější dětské knihy roku. Že má každý svou hlavu, nemusí být úplně jednoznačné, co se tím myslí. V této publikaci se setkáme se

Obr. 33: Ukázky z knihy Hlava v hlavě

10 Labyrint [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.labyrint.net/kniha/817/proc-obrazy-nepotrebuji-nazvy>

spoustou funkcí, které hlava má. „Hlava je totiž úchvatná – informuje nás o tom, co je kde vidět, slyšet, jak něco voní nebo chutná. V hlavě se nachází ředitelství těla, protože mozek pamatuje na všechno: kdo jsem já, kdo jsi ty i jak se k sobě dostaneme, když chceme dát hlavy dohromady. Zkrátka a dobře, hlava je nejdůležitější částí těla a čím víc se jí člověk zabývá, tím spíš zjišťuje, že by potřeboval alespoň malou encyklopedii, aby popsal všechno, co se nachází v ní a na ní i co s ní souvisí.“¹¹ Tato kniha patří mezi první „hlavopedii“ a její vizuální ztvárnění je opravdu nevšední a originální.

¹¹ Labyrint [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.labyrint.net/kniha/694/hlava-v-hlave>

4 GRAFICKÁ ÚPRAVA, ILUSTRACE A SAZBA KNIH PRO DĚTI

Jak již bylo zmíněno grafická úprava, ilustrace, typografie a další aspekty jsou v literatuře pro děti specifické a musí se na ně brát ohled. Celkově by se mělo ke knize přistupovat více otevřeně, neupjatě a kreativně. Pro designéra je to v podstatě svobodná práce. Ačkoliv se musí soustředit na nespočet faktorů, nemusí se držet zaběhlých pravidel, jak je tomu u beletrie či naučné literatury pro dospělé. Sazba může být volnější, hravější, ilustrace zasahují do textu či vytvářejí svěží kompozice. Tuto sekci bych rozdělila do dvou částí, a to na knihu jako objekt a samotnou grafickou úpravu.

4.1 Kniha

Pojetí knihy pro děti může být různorodé. Pokud tvoříme autorskou knihu, nemáme v podstatě žádné mantinely. Navrhujeme knihu svobodně a dle finančních možností nakladatele. Pokud pracujeme s daným textem, je třeba zachovat význam a funkci.

4.1.1 Formát a forma

Příkladem může být formát knihy. Pokud zvolíme malou velikost fontu ve velkoformátové knize, určitě to nebude fungovat, protože díky velkému prostoru se font bude tvářit ještě menší a čtenáře unudí k smrti. Formát je tedy důležitý, měl by korespondovat s obsahem knihy.

S některými formáty jsou spjaty typické knihy pro děti, jako je leporelo – širokoúhlý, horizontální formát. S tím souvisí i zvolený materiál, z kterého je kniha vyrobena. Jedná se o tlustou lepenku, což je praktické hlavně z hlediska možného zničení knihy, které si dítě nemusí uvědomovat. Proto je tak zaručena delší trvanlivost knihy.

S výčtu knih v kapitole třetí jsme ale zjistili, že knihy mohou být malé, velké, rozkládací nebo v nich můžeme hledat další interakce v podobě vyklápěcích okének jako u knihy Počítání nakladatelství Baobab. Kniha může fungovat jako objekt v případě leporela Rekomando nakladatelství Běžiliška. Formátové řešení dětských knih připouští různorodost a zábavu.

4.2 Grafická úprava

Prvním bodem, který zákazník vidí a identifikuje, je vizuální dojem knihy, tedy grafická úprava. Toto je první element, který může přilákat oko zákazníka, aniž by věděl, o čem kniha je a k čemu slouží. Druhým faktorem je pak samotné listování v knize. Pokud i to zákazníka stále baví, kniha vyhrála a splnila své poslání. Grafická úprava je nesmírně důležitá, pokud nehledáme konkrétní typ informace.

4.2.1 Obálka

Obličej knihy – obálka – je hlavní komunikátor se zákazníkem. Obsahuje nejenom podstatné informace, jako je název díla a jméno autora, velkou váhu má také grafické zpracování, které představuje a prezentuje celou knihu. I z obličejů lidí nepoznáme, jaký člověk může doopravdy být, ale může nás zaujmout, nebo také vůbec. Informace na obálce by měly být funkční, dobře viditelné, přehledné. Nemělo by jich tam být mnoho, pro děti je zásadnější ilustrace a barevnost, než textové vyjádření.

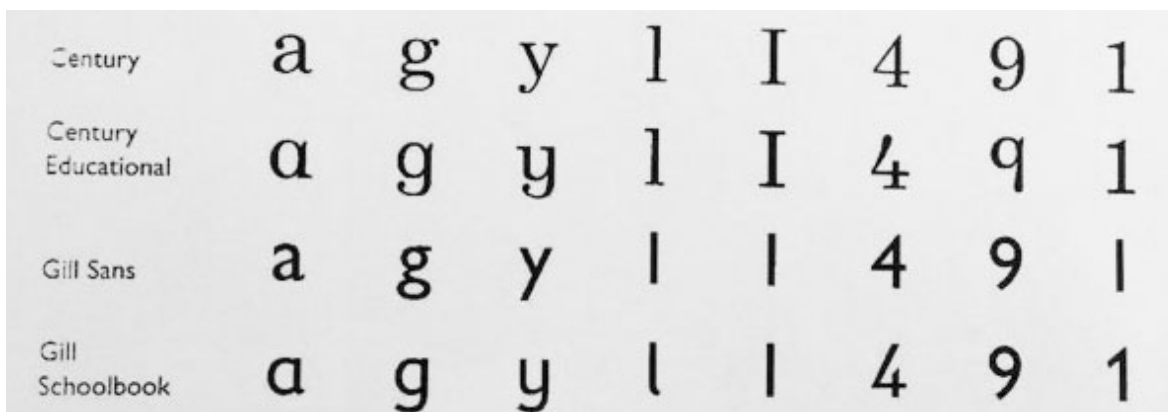
4.2.3 Ilustrace

Nejpodstatnější částí knih pro děti by měla být ilustrace. S tou se totiž setkávají od první chvíle. Od obálky po listování knihou. Ilustrace může být různá. Pokud je kniha zaměřena na realistické poznávání a seznamování se, je důležité potlačit fantazii a nechat vyznít realitu, jako je v případě knížky Hledej s Bětkou. Další přístup realistického vyjádření najdeme v Dětské encyklopedii od Bohumila Říhy. Prostor pro uměleckou ilustraci najdeme v případě vypravování příběhů či znázornění různých situací, jako je u knihy Princ a Princ nebo Noemova archa. Nejběžnější je ale kombinace těchto dvou složek, tudíž nádech realismu, ale zábavným a vkusným způsobem. Důležité je brát ohled na barevnost. Děti přitahují barvy. Velké barevné plochy zabaví mnohem více, než bílá smutná stránka.

4.2.4 Typografie

Na knihu se musí dobře dívat, ale musí se i dobře číst. Typografie pro děti je o to důležitější, protože malý čtenář se s písmenky stále ještě seznamuje a má pro ně jiný přístup než dospělý člověk. Mimo jiné musí designér vybrat font tak, aby se hodil k ilustracím. To bývá kámen úrazu velkého množství knih. Typografie a ilustrace spolu musí souznít. V minulosti se pra-

covalo s ilustrací a typografií jednoduše, nebyla možnost reprodukovat jinak než za pomoci dřevoryteckých štočků spolu s vysázeným písmem. Působilo to celistvě, jednotně. Nyní je sice svoboda v technologických přístupech a technikách, avšak o to těžší je dva prvky skloubit dohromady. Je potřeba zaměřit se na ilustrace a odvodit od nich správný font, například podobnou charakteristikou linie nebo použitého kreslicího nástroje. Výběr fontu je ovlivněn

Obr. 34: Druhy fontů zkoumaných na dětech

i faktorem, že dítě jako začátečník nečte slova dohromady, ale vnímá znaky zvlášť, rozšifrovává je, protože je ještě nemá dobře uložené v paměti. Pro dětské knihy se používají fonty s vyšší střední výškou, které mají vzdušné tvary, nejsou moc tučné ani tenké a mají vyšší velikost (od 12b výš), než pro dospělého člověka. Je důležité, aby byl text vzdušný a lehce dešifrovatelný. Schopnost číst je pro děti snazší až okolo desátého roku života.

O dětské typografii jsem se dozvěděla více informací na stáži v Polsku, kde se mi do ruky dostala esej na toto téma. Jmenuje se *The songs the letters sing: typography and children's reading* od profesorky Sue Walker. Esej se zabývá problematikou, jak děti vnímají texty a jak se jim čtou s různým druhem písma. Zástupcem sans serifu byl Gill Sans, za serifové fonty potom Century. Díky studii bylo zjištěno, že čtení mezi těmito dvěma fonty není zas tak rozdílné. Zjistili však, že děti vnímají tzv. infant characters – dětské znaky. Konkrétně jde o znaky jako je g, a (viz obrázek).

Obr. 35: Infant characters

Děti vnímají písmo jako jednotlivé znaky, také je jednotlivě zkoumají a zaměřují se na detaily. Ve výsledku ale nepreferují sans serif nebo serif. Ale stále platí vzdušnost a větší písmo. Řádkování a mezislovní mezery se nesmí se vzdušností moc přehánět. Přece jen je potřeba, aby dětské oko našlo správný řádek jednoduše, tudíž nesmí být moc na těsno, ale ani moc volné. Z výzkumu ale zjistili, že zásadní změny, které každému dospělému přijdou jako hodně výrazné, dítě nevnímá. Jeho oko je citlivé především na změny jednotlivých písmen. Z toho vyplývá, že font vybíráme dle těchto zákonitostí, ale hlavně podle grafického prostředí a ilustrací, aby vše dobře harmonizovalo dohromady.

But Shep was a good dog.
So every day he sat with his nose on his
paws and he counted sheep.

But Shep was a good dog.
So every day he sat with his nose on his
paws and he counted sheep.

Obr. 36: Vlevo: text vysázený Gill Schollbook, vpravo Century Educational

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 INTERAKTIVNÍ ENCYKLOPEDIE O VESMÍRU PRO DĚTI

Má diplomová práce je zaměřena na médium dětské naučné knihy. Pokud bych měla být konkrétní, zabývám se dětmi začátečníky a mírně pokročilými ve světě čtení. Tudiž těmi nejmladšími čtenáři ve věku 6–8 let. Moje diplomová práce je ilustrovaná encyklopedie, propojena se scanováním kódů AR¹², které vyvolají (nejen) na tabletu doplňující animaci.

Téma této encyklopedie je vesmír. Děti mají rády dobrodružství a objevování. Myslím si, že je velmi důležité, abychom dětem poskytly to nejlepší zázemí pro dozvídání se nových věcí, aby v tomto rychlém a pohodlném světě neztratily motivaci k příjmu informací. Proto chci, aby bylo učení zábava. Pokud děláme něco proti vlastní vůli, tak nás to nikdy nebude bavit. Nechci, aby tato diplomová práce byla vedena formou učebnice. Učebnice jsou nudné a upjaté. Název „učebnice“ ve mně evokuje něco, co se musím učit, ne to, co bych chtěla.

Myslím si, že díky době v jaké žijeme, je pro děti přístupnější pracovat na počítači nebo používat tablet/mobilní telefon. Díky tomu je třeba brát v potaz to, že dítě je schopné pracovat s těmito médii, dokonce je možné, že to i vyžaduje a přijde mu to přirozenější.

Děti již od malička tíhnou k novým technologiím, což je samozřejmé. Jsou zvědavé, objevují a dokážou se přizpůsobit rychleji než dospělí lidé. Jsou ve vývoji a jejich mozek je houbou, která nasává vědomosti. Proto se dokážou mnohem lépe zorientovat v prostředí, které je pro starší generace (samozřejmě se najdou i výjimky) téměř nevysvětlitelné. Je to intuitivní chování. Děti neznají jiné přístupy, nejsou ovlivněny jinými zkušenostmi, proto se chovají přesně tak, jak by se každý uživatel jakéhokoliv digitálního média chovat měl.

Je zde riziko, se kterým je třeba počítat. A to je problém digitálního světa a ten případ, že si časem děti budou brát do rukou automaticky tablet a tištěné knihy si ani nevšimnou. Samozřejmě to záleží na rodině a prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. Dítě je ovlivněno okolním světem. V každém případě velké množství dětí „pracuje“ s tabletem či jiným dotykovým displayem snad ještě v plínkách. Nemusí ani vědět co to je, stačí, když „to“ svítí, bliká, reaguje na dotyk a dělá zvuky.

Důvod, proč jsem se tedy rozhodla vytvořit tištěnou knihu, je ovlivněný přesně tímto životním stylem, vývojem. Myslím si, že je velice důležité, aby se děti seznamovaly s knihami. Je to jiná

12 AR – Augmented reality, v překladu rozšířená realita

rovina vnímání, jiný přístup získávání informací. A hlavně bych chtěla vytvořit knihu, která nebude nudná. Je pravda, že propojení těchto dvou světů je praktické z hlediska pozornosti dítěte, ale i z hlediska funkčnosti. Bohužel některé informace se nedají vysvětlit pouze jako statický obraz nebo ilustrace, a proto je potřeba vyobrazit je jako animaci, která vysvětlí danou problematiku mnohem lépe. V tomto propojení dvou světů, dvou médií, vidím budoucnost. Fyzická tištěná kniha je úžasná v tom, že na vás z žádné strany nevykukuje reklama, neruší vás jiné elementy, které na digitálních médiích vidíme každou chvíli, takzvané odpoutávače pozornosti. Právě proto jsem chtěla vzít oba tyto rozdílné světy a vzít z nich jen ty pozitivní, silné stránky. Zároveň je propojit do praktického média.

6 INSPIRACE

6.1 Cosmos: A SpaceTime Odyssey

Na začátku navrhování konceptu knihy jsem věděla pouze to, že budu dělat ilustrovanou knihu a bude sloužit pro děti. Neměla jsem ovšem téma. To přišlo v době, kdy jsem se dívala na seriál o vesmíru s názvem Cosmos: A SpaceTime Odyssey. Tento dokumentární seriál, kde úžasný astrofyzik Niel deGrasse Tyson v hlavní roli představuje běžným lidem, kteří o vesmíru vědí jen základní informace, jak věci fungují. Seriál mě tak fascinoval a pohltit, že výběr tématu byl jasný. Začala jsem tedy bádát o vesmíru.

6.2 Professor Astro Cat's Frontiers of Space

Díky mapování vesmírných knih jsem objevila i knihu, která byla pro mě dalším zásadním pilířem v navrhování mé diplomové práce. Tato kniha se jmenuje Professor Astro Cat's Frontiers of Space. Napsal jí vědec Dr Dominic Walliman ve spolupráci s ilustrátorem Benem Newmanem. Kniha získala mnoho ocenění a je přeložena do 18 světových jazyků. Kniha je vydána pod záštitou nakladatelství Flying Eyes Books, které produkuje další krásné knihy. Co je však na této knize zajímavé? Je to encyklopedie o vesmíru pro děti. Ráda bych tudíž shrnula pár poznatků, které mi přinesla a inspirovala mě.

V hlavní roli zde vystupuje profesor AstroCat – kocour, který je v pozici průzkumníka a průvodce knihy. Tento prvek jsem měla naplánovaný ještě předtím, než se tato kniha ke mně dostala. Je to asi přirozené, do pozice průvodce můžete zapojit rodiče, a pokud už si děti čtou sami, chcete jim dopřát kamaráda, s kterým budou objevovat nové poznatky a informace.

Obr. 37: Ukázky z knihy Professor Astro Cat's Frontiers of Space

Kniha má opravdu velký formát. Což beru jako pozitivum. Představuje malému čtenáři vesmír od úplného počátku, ukazuje planety sluneční soustavy, soustředí se i na výpravu člověka do vesmíru. Nakonec se dozvíme i něco o budoucnosti a jiných civilizacích. Kniha je velmi zábavná, moc hezky zpracovaná. Avšak mám i několik postřehů, které mi vadí. Kniha je určena pro děti ve věku od 7 do 11 let. Myslím si, že menší děti knihu nevyužijí na 100%. Kniha obsahuje až příliš naučného textu, který není moc dobře graficky zpracován. Jde o malou velikost písma, která se menšímu čtenáři nečte moc dobře. Také mi vadí, že velikosti písma se střídají. A nevidím v tom ani žádný klíč. Kniha by potřebovala dopomoci k utvoření zajímavého celku právě onou animací. V některých případech jsou ilustrace matoucí a není moc jasné, jak věci fungují. Celkově však kniha působí moc krásně a kvalitně.

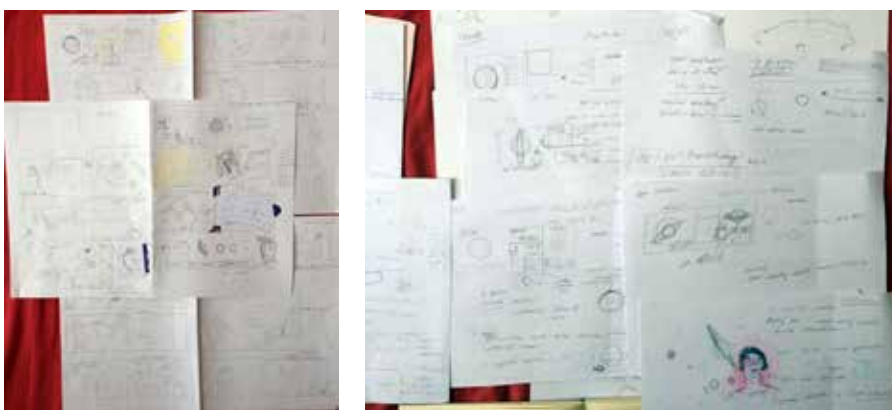
Obr. 38: Ukázky z knihy *Professor Astro Cat's Frontiers of Space*

7 NAVRHOVÁNÍ KNIHY

Navrhovat knihu jsem začala jako komplexní celek. Začala jsem tedy storyboardem. Ve všech návrzích jsem se nejvíce zabývala rozvržením, tedy jaký bude obsah v knize, také co chci vlastně sdělit, komu to chci sdělit a jakou techniku ilustrací budu používat.

7.1 První návrhy

První verze knihy vznikala na stáži v Polsku. Měla jsem k dispozici odborné zázemí ilustrátorů a typografů. Přes první skici jsem se dostala ke konkrétním scénám z knihy. V první verzi figuroval jako průvodce Vesmírný Orel. Výběr zvířete orla bylo inspirováno souhvězdím „Orel“, zde jsem chtěla propojit souvislosti více faktorů. Také jsem chtěla pracovat s tím, že umí létat, tudíž nepotřebuje kosmické vybavení kromě kosmonautské helmy. Když jsem však objevila profesora AstroCat, zjistila jsem, že s orlem pracovat nechci. Kniha už byla rozpracovaná a chtěla jsem jí tedy dokončit.

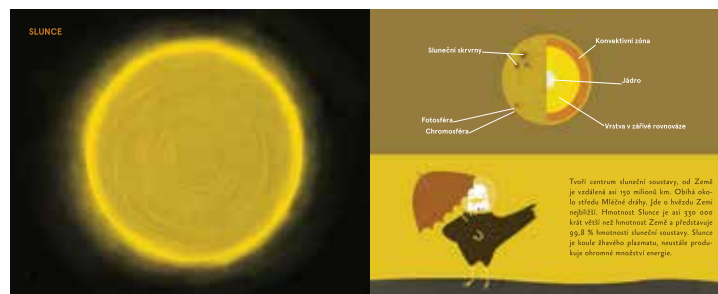
Obr. 39: Storyboardy a koncepce dvojstran

Jakmile jsem měla připravené scény z knihy, začala jsem pracovat na ilustracích. Původně jsem pracovala s vektorovou ilustrací, což působilo chladně a nepříjemně. Ilustrace působila špatným dojmem. Po konzultacích s Karolinou Kornek, která byla v Polsku mou konzultantkou na ateliéru Ilustrace, jsem byla navedena na cestu skenování struktur, kreslení

Obr. 40: Ukázka první verze knížky

v programu Adobe Photoshop a práci s akvarelem. Kombinace ruční práce a vektorové kresby se tedy začala jevit jako ta správná cesta. V Adobe Illustrator jsem si nhrubo rozvrhla tvary, které jsem posléze upravovala a krášlila ve Photoshopu. Nyní už s ilustracemi pracuji jen ve Photoshopu. Po jednom semestru jsem tedy měla první verzi knihy, jak by mohla vypadat. Přišla jsem však na fakty, které bylo třeba odstranit a vylepšit. Například pro textovou část nebyl prostor. Proto bylo důležité změnit formát a nezapomenout hlídat místo pro texty.

Obr. 41: Ukázka první verze knížky

7.2 Vývoj výsledné knihy

Po první zkušenosti jsem přemýšlela nad novým průvodcem. Můj záměr byl zakomponovat do práce něco nereálného, imaginárního a smyšleného. V Polsku jsem pracovala na jiném projektu s lineární kresbou tzv. vesmírných lidí. Velice jsem si tyto postavičky oblíbila a chtěla jsem je zakomponovat do plánované diplomové práce. Skicování na papír bylo bezproblémové, vytvořila jsem tak průvodce, který se jmenuje Vincent.

Obr. 42: Skici k nové verzi

Další z inspirací byla animovaná postavička pes Jake z Adventure Times, což je americký zábavný seriál pro malé i velké. Právě odtud pochází má inspirace vlastnostmi mé postavičky – natahování se, rozpínání a smršťování nebo změna tvarů. To jsem tedy předala mému

Obr. 43: Pes Jake ze seriálu Adventure Time

Vincentovi. Roztáhnutí rukou by vyjádřil, jak je co veliké a přizpůsobil se různým situacím. Přece jen je imaginární a chtěla jsem, aby dělal něco speciálního.

Vincent se stal mým bodem zájmu, trvalo mi dlouhou dobu, než jsem našla jeho správnou podobu. Pořád byl moc kýčovitý, přeplácáný a neadekvátní mé představě. Po neúspěšných pokusech na počítači jsem se vrátila k oné lineární kresbě a rozhodla jsem se, že to bude skvělá cesta propojení kresleného písma a ilustrace. Když už jsem měla navrženou postavičku průvodce, začala jsem zpracovávat jednotlivé dvojstrany. Proběhla i změna formátu. Poté už jsem pracovala na každé dvojstraně tak, jak jsem si rozvrhla. Pracovala jsem i na storyboardech pro animace, které se aktivují po naskenování tabletem.

Obr. 44: Výběr nezdařilých průvodců knihou

8 VESMÍRNÁ PROCHÁZKA S VINCENTEM

Následuje poslední část projektu, a to finální produkt – kniha. V jednotlivých sekcích popisují celkovou podobu a problémy, s kterými jsem se po dobu vývoje setkala. Je to shrnutí celé praktické části diplomové práce.

8.1 Formát a materiál

Jak jsem zjistila z první verze knihy, na které jsem pracovala, široký formát nebyl vhodný. Nebyl praktický co se týče kompozice textu vůči ilustracím. Rozhodla jsem se tedy o formát větší a vertikální. Chtěla jsem dát ilustracím prostor, stejně tak i textu. Text a ilustrace jsem od sebe nechtěla oddělit zvlášť, jak tomu bylo v dřívější verzi. Celkově jsem tyto dvě položky chtěla sjednotit, dát jim řád a smysl. Také jsem se vyvarovala přeplácánosti. Myslím si, že čím méně informací, tím je jednodušší se na stránce zorientovat a dítě nepřeskakuje z jednoho místa na druhé. Jde mi o to, vnímat dvojstrany jako celek.

Kniha tedy vychází z formátu A4, přesně tedy 205 x 280 mm. Kniha se dobře drží, může být položená na stole, dítě si jí může prohlížet s rodičem. Je to velký prostor, je dobře viditelný. Není to kapesní encyklopedie, jde především o obrazovou část.

Co se týče materiálních a výrobních aspektů knihy, je brán zřetel, že jde o namáhavější používání. Desky jsou tedy pevné s podporou vazby V8, která knihu podpoří ještě více. Pokud bych měla prostředky a knihu vydala ve větším nákladu, určitě bych zvolila na potahový materiál desek potištěné plátno. Je to elegantnější a jednoduše krásné. Zadruhé je plátno mnohem odolnější než papír. Jsem si však vědoma, že hodnota knihy by se tímto prvkem zvýšila a výsledná cena by pro spotřebitele nemusela být tak atraktivní. V mém případě jsou desky vylepeny potištěným papírem. Co se týče výběru papíru na strany v knize, rozhodla jsem se použít papír Munken Lynx. Papír je nedílnou součástí knihy a při navrhování by se na něj nemělo zapomínat.

8.2 Ilustrace

Jak jsem psala výše u vývoje knihy, můj styl ilustrace z vektorizované kresby se přetrafoval do bitmapového kreslení v Adobe Photoshop za použití štětců, textur a struktur. Kreslím na tabletu, kreslím přímo do počítači. V knize používám dva typy ilustrace. První

Obr. 45: Vektorová ilustrace Jupitera, zjemněná štětcovou postprodukcí

typ se týká scénérie. Zde je důležitá barevnost a textura v pozadí. Jelikož se jedná o vesmír, natečkovala jsem si tuší puntíky pomocí vatové tyčinky. Tento výtvar jsem následně naske-
novala a pracuji s ním tak, že prolínám jiné vrstvy v pozadí. Textury jsem tvořila pomocí akvarelových, pastelových, tušových kreseb a jejich různými kompozicemi a tvary. S tímto materiálem pracuji v celé knize. Takto zpracované ilustrace jsem zjemnila štětcem nebo jsem je v určitých případech ogumovala/očistila do požadovaných tvarů. Chtěla jsem, aby šlo z ilustrací cítit ruční práce.

Obr. 46: Lineární ilustrace

Druhý typ ilustrace je lineární. Jde o 9 bodovou digitální štětcovou kresbu. Tímto jsem chtěla vypíchnout konkrétní věci: Vincenta – průvodce, doplňkové informace a jiné detaily.

8.3 Typografie

Použila jsem dva typy typografie. Pro nadpisy a popisky jsem použila kreslené tiskací písmo. Inspirovala jsem se komixem. Z průzkumu, o kterém píšu v druhé kapitole práce, jsem vydedukovala, že komixy jsou u dětí oblíbené, dobře se jim s nimi pracuje. Tudíž abych odlehčila textovou část a propojila ho s ilustrací, přišlo mi to jako vhodný prvek. Abych vytvořila kontrast mezi zajímavostí a podstatnou informační částí, rozhodla jsem se o zvo-

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

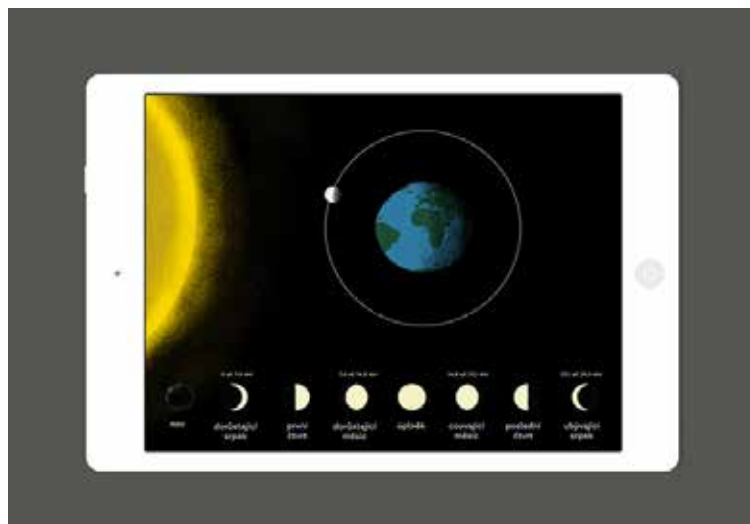

Obr. 47: Vlevo: Font Work Sans, Regular, 14/22 b vpravo: forma psaných nadpisů

lení sans serifového fontu. Jde o Works Sans, řez Regular, 14 bodová velikost. Je vzdušný, s vysokou střední výškou, má hezké detaily a diakritiku. Abych víc přizpůsobila sazbu pro dětského čtenáře, rozvolnila jsem mírně proklad znaků a řádkování.

8.4 AR a animace

Studium na ateliéru Digitální design pro mě nebylo snadné v tom, že já osobně moc „digitální“ nejsem. Někdy to bylo opravdu těžké, avšak myslím si, že jsem se mnohému naučila a byl to pro mě velký přínos. Je pravdou, že i díky tomu jsem začala přemýšlet za hranice tiskových možností a chtěla jsem vyzkoušet propojit dvě média, tiskové spolu s digitálním. Proto jsem se rozhodla využít rozšířené reality – augmented reality, tedy AR. Jak jsem již zmínila v úvodu praktické práce, myslím si, že nová generace čtenářů bude víc a víc ovlivněna digitálními technologiemi a proto je dobré vytvářet vhodné podmínky, aby si našlu cestu i k tradiční tištěné knize. Další výhodou je podpora vysvětlení výrazu a tím efektiv-

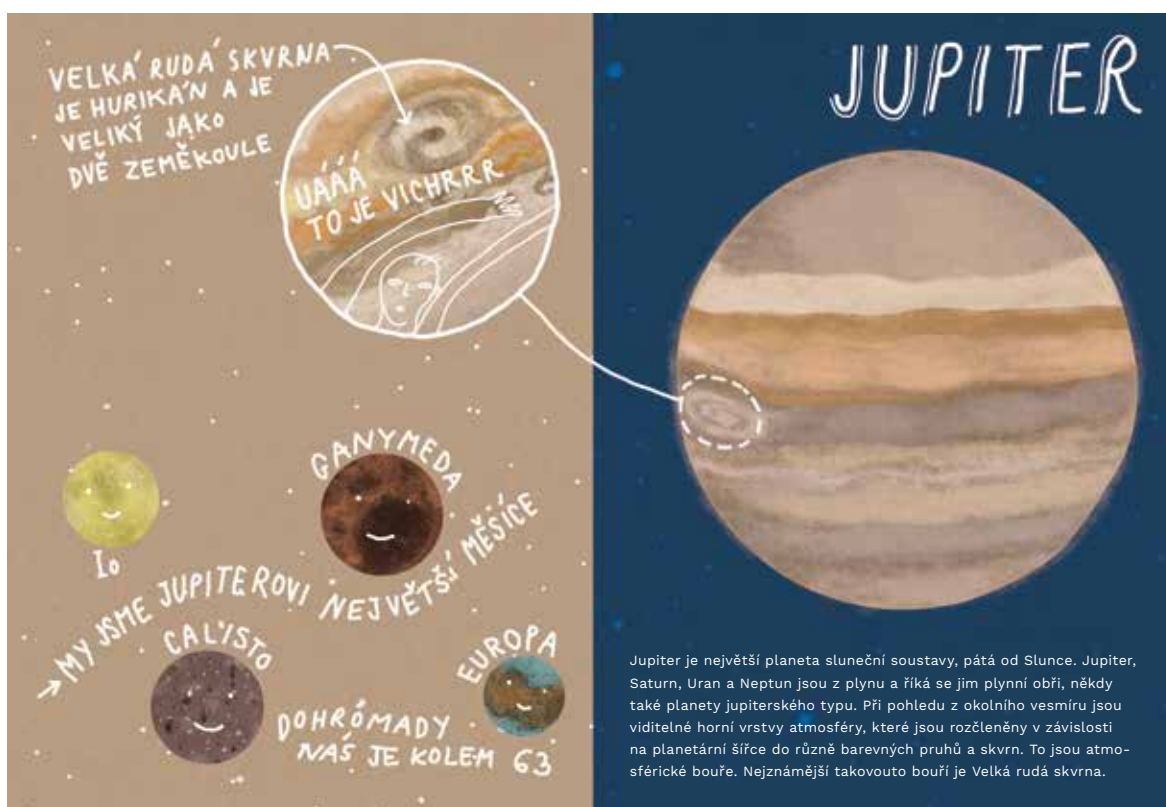

Obr. 48: Animace na iPadu – fáze měsíce

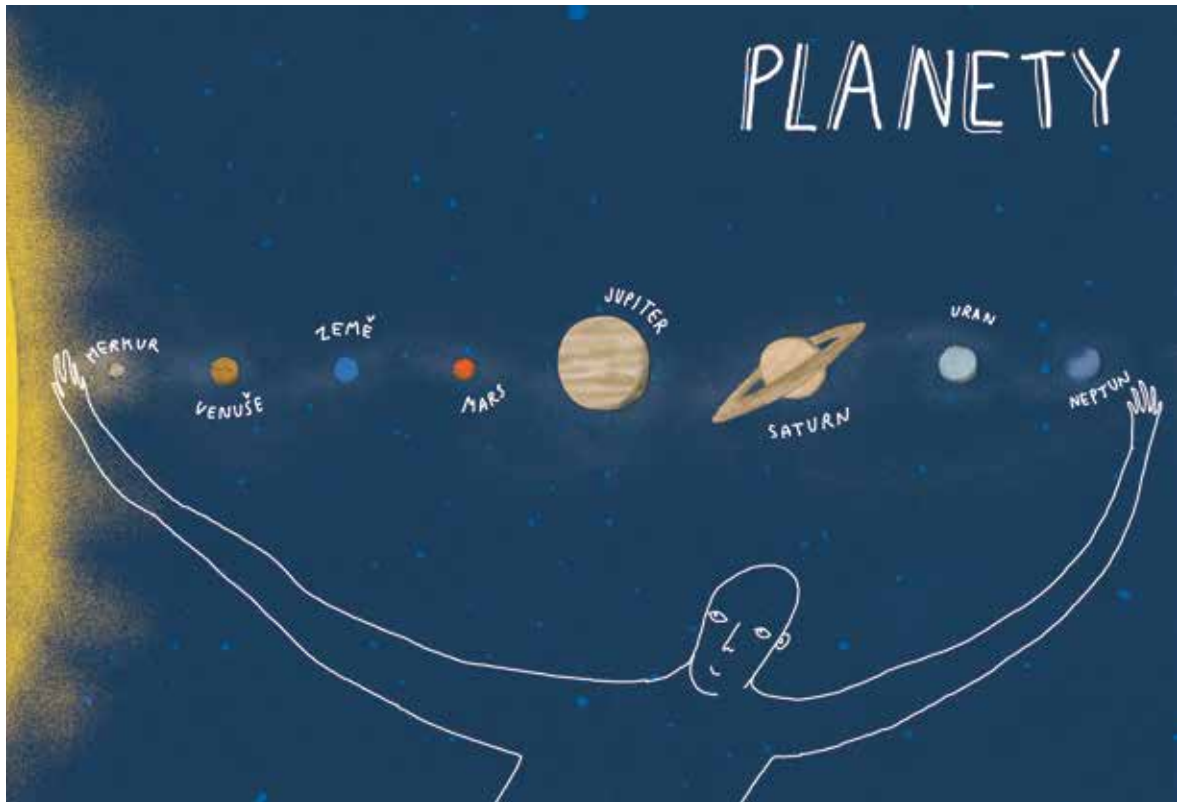
nější učení. Čtenář pomocí čtečky naskenuje připravený kód v knize a ten vyvolá na tablet/mobilní telefon/notebook animaci, která problematiku vysvětlí mnohem lépe než statická kresba. Animace jsou zhotovené v Adobe After Effects.

8.5 Výsledek

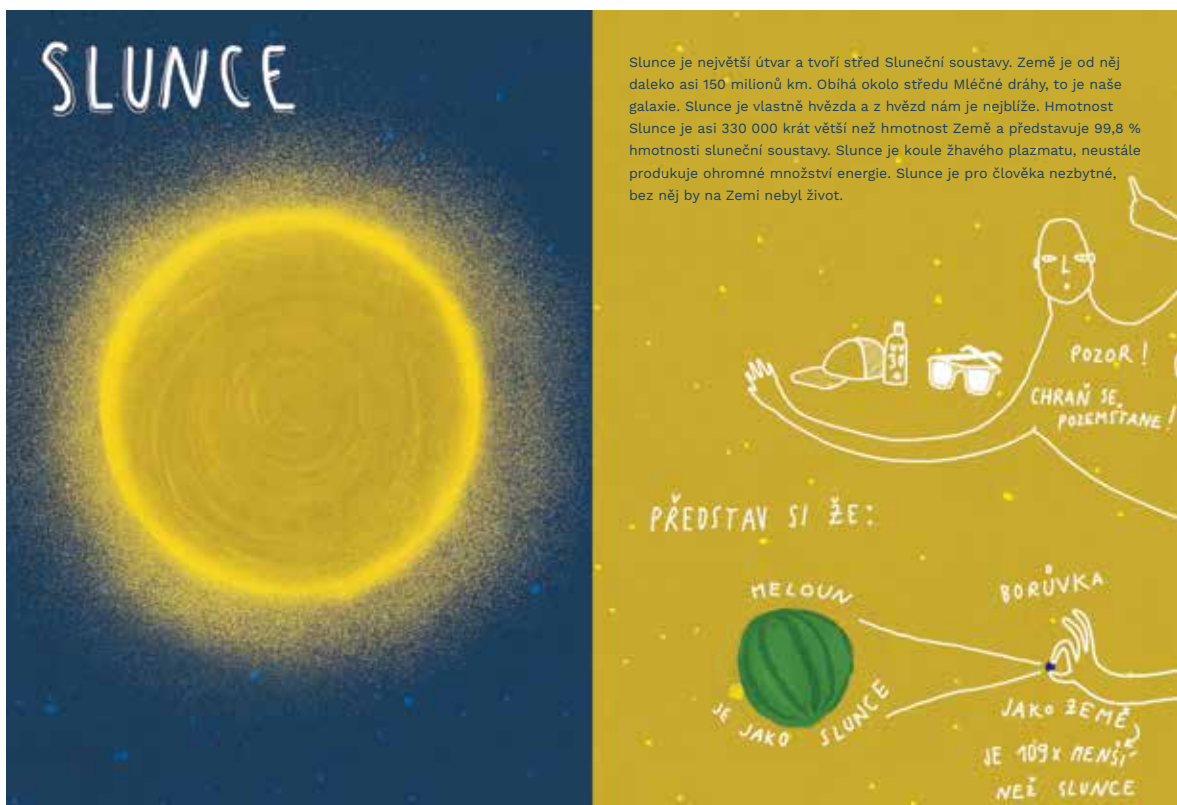
Celá kniha by měla čtenáři přinést základní informace o jednotlivých planetách sluneční soustavy a dalších základních útvarech, které se zde nalézají. Nejde o rozsáhlou encyklopedii, chtěla jsem dětem přiblížit vesmír nenásilně a nepřehlcovat je informacemi. Primární bylo vytvořit esteticky vhodnou knihu pro malého čtenáře. Jde tedy o 40 stránkovou knihu v pevných deskách s šitou vazbou. Kniha je určena hlavně pro začínající čtenáře, starší čtenáři už prahnou po více vědomostech, nebude jim stačit. Avšak já si kupuji dětské knihy doteď, tudíž je určena úplně pro všechny milovníky knih!

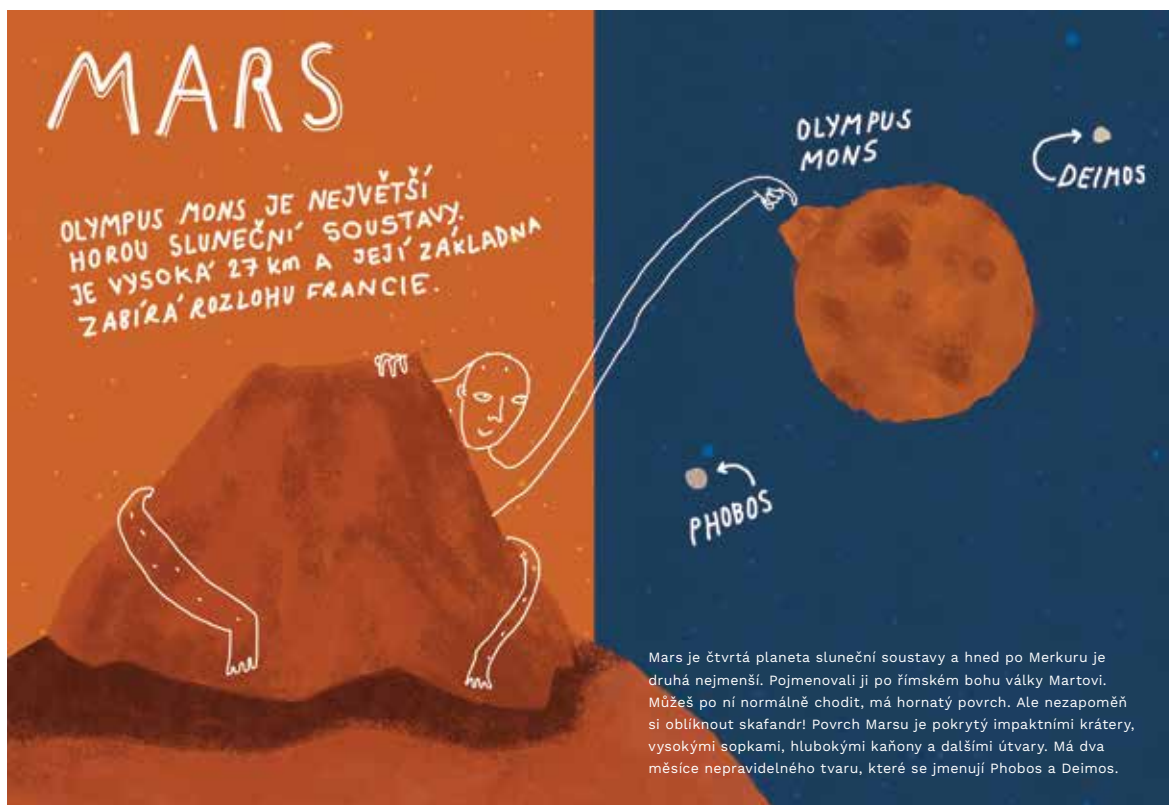
Obr. 49: Ukázka z knihy: *Jupiter*

Obr. 50: Ukázka z knihy: Planety

Obr. 51: Ukázka z knihy: Slunce

Obr. 52: Ukázka z knihy: Mars

Obr. 53: Ukázka z knihy: Měsíc

ZÁVĚR

Oblast dětské literatury je mi blízká a doufám, že se jí budu moct nadále věnovat. Na tomto projektu jsem se naučila spoustě novým věcem. Velmi mě těší, že zájem o krásnou dětskou literaturu stoupá. Nakladatelství se snaží produkovat kvalitní zboží a dětskou knihu začínají produkovat i ti, kteří ji předtím v repertoáru neměli. Průzkum trhu, který jsem provedla, mě dovedl k novým poznatkům a velice mě obohatil. Je nesmírně důležité, abychom knihy navrhovali, kreslili, psali a vytvářeli kvalitně a krásně. Ale pokud je lidé nebudou kupovat, nebude to mít žádný význam. Teď však můžeme tvrdit, že poptávka po kvalitní knize je a bude. Kniha je stále nejefektivnějším nástrojem k příjmu informací. Kombinování technik a médií je cesta, která by tuto problematiku mohla obohacovat a předávat informace mnohem efektivněji. V dnešní době jsou digitální média téměř v každé domácnosti, malé děti s nimi pracují přirozeněji než s tištěným médiem. Vlása technologií je neúprosná. Doufám, že vývoj bude pokračovat správnou cestou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] VAVRUŠKOVÁ, Zdenka. Má se literatura pro děti a mládež upravovat?. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Vlastimil Válek, CSc.
- [2] PRÁZOVÁ, Irena, Kateřina HOMOLOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. České děti jako čtenáři. První vydání. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-492-8.
- [3] Albatros <http://www.albatros.cz>
- [4] Axióma <http://www.axioma.cz/>
- [5] Baobab <http://baobab-books.net/>
- [6] Meander <http://www.meander.cz>
- [7] MALÝ, Radek. Příhody matky Přírody. Ilustrace Nikola Hoření. Praha: Meander, 2014. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-44-9.
- [8] Běžiliška <http://beziliska.cz>
- [9] Raketa <http://www.raketa-casopis.cz>
- [10] Labyrint. <http://www.labyrint.net>
- [11] KŘIKAVOVÁ, Lenka. Autorská kniha. Zlín, 2012. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta multimediálních komunikací. Vedoucí práce doc. ak. mal. Michal Zeman
- [12] NERÁDOVÁ, Mária. 1. Teoretická část: Současnost slovenské dětské knižní produkce z pohledu grafického designu a ilustrace 2. Praktická část: Autorská kniha pro děti. Zlín, 2010 Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta multimediálních komunikací. Vedoucí práce M. A. Lenka Baroňová
- [13] SÝKOROVÁ, Pavla. Ediční aktivity nakladatelství Meander a Baobab v kontextu české literatury pro děti a mládež. Brno, 2011 Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D.

[14] WALKER, Sue. *Typographic Design for Children: The songs the letters sing: typography and children's reading*. The University of Reading Bulmershe Court: National Centre for Language and Literacy, 2005. ISBN 07049 98467.

[15] LUDOVICO, Alessandro. *Post-digital print: the mutation of publishing since 1894*. [2nd ed.]. Eindhoven: Onomatopee, 2013. ISBN 978-949-1677-014.

[16] PECINA, Martin. *Knihy a typografie: 2. vyd., rozš.* Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-813-0.

[17] WRITTEN BY DR. DOMINIC WALLIMAN, Martin. *Professor Astro Cat's frontiers of space: First edition. Designed*. London: Flying Eye Books, 2013. ISBN 978-190-9263-079.

[18] HELDIGE, Hendrik., Robert. KLANTEN a Sonja. COMMENTZ. *Little big books: illustrations for children's picture books*. Berlin: Gestalten, 2012. ISBN 38-995-5446-9.

[19] MACALÍKOVÁ, Adriana. *Dětská literatura v kontextu rodiny dítěte předškolního věku Olomouc, 2014* Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Eva Šmelová, Ph.D.

[20] Nejlepší knihy dětem. <http://www.nejlepsiknihydetem.cz/>

[21] Malá Pampúch. <http://malypampuch.blogspot.cz/>

[22] Čítajme si spolu. <http://citajmesipolu.sk/>

[23] Československá bibliografická databáze. <http://www.cbdb.cz/>

[24] Brain pickings. <https://www.brainpickings.org/2014/11/18/best-childrens-books-2014/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Co ještě nevím – ukázky knihy

Obr. 2: Dětská encyklopedie – ukázky

Obr. 3: Dětská encyklopedie – srovnání obálek knihy

Obr. 4: Hledej s Bětkou – ukázky z knihy

Obr. 5: Jak se co dělá – ukázky z knihy

Obr. 6: Jak Velbloud potkal řavu – ukázky z knihy

Obr. 7: Nina chce být rocková zpěvačka – ukázky z knihy

Obr. 8: Markétka a Míša na cestě kolem světa – ukázky z knihy

Obr. 9: Velká obrázková knížka o zvířatech – stará a nová verze obálky

Obr. 10: Velká obrázková knížka o zvířatech – ukázka dvojstrany z reedicované knihy

Obr. 11: Žvejkačky

Obr. 12: Festival Tabook

Obr. 13: Ukázky knihy Počítání

Obr. 14: Ukázky knihy Šmalcova ABECEDA

Obr. 15: Ukázky knihy Noemova archa

Obr. 16: Ukázky knihy Návštěva malé smrti

Obr. 17: Ukázky z knihy Romance

Obr. 18: Ukázky z knihy To je New York

Obr. 19: Ukázky knihy Havětník

Obr. 20: Ukázky knihy Jak zvířata spí

Obr. 21: Festival Děti čtete?

Obr. 22: Ukázky z knihy Silný jako medvěd

Obr. 23: Ukázky z knihy Poetický slovníček dětem v příkladech

Obr. 24: Ukázky z knihy Příhody matky Přírody

Obr. 25: Ukázky z knihy Princ a Princ

Obr. 26: Ukázky z knihy Holub Kolumb

Obr. 27: Ukázky z knihy Rekomando

Obr. 28: Ukázky z knihy Vynálezárium

Obr. 29: Ukázky z miniknihy Franta spadl blízko školy

Obr. 30: Ukázky z časopisu Raketa

Obr. 31: Ukázky z Velké knihy čurání

Obr. 32: Ukázky z knihy Proč obrazy nepotřebují názvy

Obr. 33: Ukázky z knihy Hlava v hlavě

Obr. 34: Druhy fontů zkoumaných na dětech

Obr. 35: Infant characters

Obr. 36: Vlevo: text vysázený Gill Schollbook, vpravo Century Educational

Obr. 37: Ukázky z knihy Professor Astro Cat's Frontiers of Space

Obr. 38: Ukázky z knihy Professor Astro Cat's Frontiers of Space

Obr. 39: Storyboardy a koncepce dvojstran

Obr. 40: Ukázka první verze knížky

Obr. 41: Ukázka první verze knížky

Obr. 42: Skici k nové verzi

Obr. 43: Pes Jake ze seriálu Adventure Time

Obr. 44: Výběr nezdařilých průvodců knihou

Obr. 45: Vektorová ilustrace Jupitera, zjemněná štětcovou postprodukcí

Obr. 46: Lineární ilustrace

Obr. 47: Vlevo: Font Work Sans, Regular, 14/22 b vpravo: forma psaných nadpisů

Obr. 48: Animace na iPadu – fáze měsíce

Obr. 49: Ukázka z knihy: Jupiter

Obr. 50: Ukázka z knihy: Planety

Obr. 51: Ukázka z knihy: Slunce

Obr. 52: Ukázka z knihy: Mars

Obr. 53: Ukázka z knihy: Měsíc